

คุณธรรมในภาษิตเยอรมัน

ชูศรี มีวงศ์โหมะ¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาภาษิตเยอรมันหัวข้อคุณธรรมและวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดคุณธรรมเหล่านี้ โดยใช้งานรวมภาษิตเยอรมัน *สารานุกรมภาษิตเยอรมัน* (Deutsches Sprichwörter-Lexikon) ของ คาร์ล ฟรีดริช วิลเฮล์ม วันเดอร์ (Karl Friedrich Wilhelm Wander) ซึ่งเป็นงานรวมภาษิตเยอรมันกว่า 250,000 บท เป็นข้อมูลปฐมภูมิ

บทความวิจัยนี้นำเสนอคุณธรรมสำคัญ 25 หัวข้อที่พบในภาษิต นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดคุณธรรมหัวข้อเหล่านี้ ซึ่งได้แก่ คำสอนของศาสนาคริสต์ ระบบสังคมแบบปิตาธิปไตยของเยอรมนีในยุคก่อน และระบบการปกครองแบบราชาธิปไตยในเยอรมนี

คำสำคัญ: คุณธรรม, ความดีงาม, ภาษิตเยอรมัน

¹ หน่วยงานผู้แต่ง: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Virtues in German Proverbs (Tugenden im deutschen Sprichwort)

Chusri Mewongukote²

Abstract

The research aims to study and ascertain essential virtues found in common German proverbs and to analyse the main factors which have caused or affected these virtues. The “Encyclopedia of German proverbs” of Karl Friedrich Wilhelm Wander, which contains more than 250,000 proverbs, has been used as the primary source for this purpose.

The paper describes 25 essential virtues, which have been found in the proverbs, as well as hints at three major factors that have always maintained such an important effect on those virtues. These three major factors are the Christian doctrine, the patriarchal system of the German society in former times, and finally, the German monarchy.

Keywords: virtue, goodness, German proverbs

² Affiliation: Department of Western Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

1. ความนำ

บทความวิจัยเรื่อง “คุณธรรมในภาษิตเยอรมัน” (Tugenden im deutschen Sprichwort) เรียบเรียงขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี และเพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ของพระองค์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์นานที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทย คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2559 ตลอดระยะเวลา 70 ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาที่ทรงมีพระราชดำริริเริ่มโครงการต่าง ๆ ทั่วทั้งแผ่นดินเพื่อช่วยเหลือราษฎรของพระองค์ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พระองค์ทรงเป็นปิตุมาหาราชของปวงชนชาวไทย และทรงเป็นมหาธรรมราชาผู้ก่อปรด้วยทศพิธราชธรรม พระราชจริยวัตรที่งดงามและคุณธรรมนานัปการของ “ในหลวง รัชกาลที่ 9” เป็นต้นแบบแห่งความดีงามที่ชาวไทยพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตสืบต่อไป

ด้วยเหตุที่คุณธรรม คือ “สภาพคุณงามความดี” (The Royal Institute 2003, 253) หรือ “ความดีงาม” (Nawawan 2016, 182) ของผู้คนในสังคม หากสังคมใดยึดมั่นคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต สังคมนั้นจะเป็นสังคมที่สงบสุขและมีความมั่นคงในทางตรงกันข้ามหากผู้คนในสังคมขาดคุณธรรม สังคมนั้นย่อมจะตกต่ำ วุ่นวายและหาความสงบสุขมิได้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่าในประเด็นเรื่องหลักการประพฤติปฏิบัตินั้น ชาวเยอรมันซึ่งเป็นชาติที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลกในปัจจุบัน ให้ความสำคัญหรือยึดถือความดีงามประการใดบ้างเป็นคุณธรรมสำคัญ แหล่งข้อมูลหนึ่งที่สามารถใช้ศึกษาเรื่องคุณธรรมของชาวเยอรมันได้เป็นอย่างดี คือ ในภาษิตคำสอนของชาวเยอรมัน

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาษิตเยอรมันหัวข้อคุณธรรม เพื่อศึกษาค้นคว้าว่าในภาษิตเยอรมันมีการนำเสนอและจำแนกคุณธรรมออกเป็นหัวข้อใดบ้างและแต่ละหัวข้อมีเนื้อหาสำคัญอย่างไร นอกจากนี้ยังจะวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นที่เป็นสาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดคุณธรรมหัวข้อเหล่านี้

ภาษิตที่จะใช้ศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นภาษิตในชุดงานรวมภาษิตเยอรมันเรื่อง *Deutsches Sprichwörter-Lexikon* (สารานุกรมภาษิตเยอรมัน) ซึ่ง คาร์ล ฟรีดริช วิลเฮล์ม วันเดอร์ (Karl Friedrich Wilhelm Wander) รวบรวมและจัดพิมพ์ขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1867-1880 เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะผลงานของวันเดอร์จัดเป็นงานรวมภาษิตเยอรมันที่สมบูรณ์ที่สุด มีทั้งหมด 5 เล่มและรวมภาษิตเยอรมันกว่า 250,000 บท ด้วยเหตุนี้ผลงานของวันเดอร์ชุดนี้จึงใช้เป็นหนังสือค้นคว้าอ้างอิงทางวิชาการในการศึกษาวิจัยงานคติชนพื้นบ้านหมวดภาษิต (Röhrich 2003, 44)

คำว่า คุณธรรม ในภาษาไทยมีความหมายตรงกับคำเยอรมันว่า “Tugend” ซึ่งเป็นคำนามและมีรากศัพท์มาจากคำกริยาว่า “taugen” คำว่า “Tugend” มีความหมายว่า “ลักษณะทางศีลธรรมที่ทรงคุณค่าของมนุษย์” (Drosdowski 1983, 1297f) ขณะที่พจนานุกรม *Langenscheidts Großwörterbuch DaF* ให้ความหมายคล้ายคลึงกันว่า “Tugend” คือ “ลักษณะทางศีลธรรมที่ดี” (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 999)

ลักษณะประการใดของมนุษย์ที่จัดเป็นคุณธรรมหรือลักษณะทางศีลธรรมที่ดีทางด้านจริยศาสตร์ ผู้คนในยุคโบราณ (Antike) ยึดถือคุณธรรมหลัก (Kardinaltugenden) 4 ประการตามทัศนะของเพลโต (Platon) ประกอบด้วย ปัญญา (Weisheit) ความกล้าหาญ (Mut) ความพอประมาณ (Mäßigkeit)³ และความยุติธรรม (Gerechtigkeit) (Seel 2015, 258) ในยุค

³ คำนี้มาจากคุณธรรม *temperantia* ในภาษาละติน หรือ *temperance* ในภาษาอังกฤษ คำนี้แปลเป็นภาษาเยอรมันได้ว่า “Mäßigkeit, Mäßigung หรือ Besonnenheit” (<https://m.dict.cc?englisch->

กลางนักปรัชญาทางศาสนาคริสต์รับเอาคุณธรรมทั้ง 4 ประการ รวมเข้ากับคุณธรรมหลัก 3 ประการของศาสนาคริสต์ ที่เรียกในภาษาเยอรมันว่า “göttliche” หรือ “theologische Tugenden” แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า คุณธรรมของพระเจ้า หรือ คุณธรรมทางเทววิทยา ได้แก่ ความเชื่อ (Glaube) ความหวัง (Hoffnung) และความรัก (Liebe)⁴ กลายเป็นคุณธรรมสำคัญ 7 ประการ (Kwiatkowski 1985, 430)

ต่อมาในยุคสมัยใหม่ (Neuzeit) ขนชั้นกลางได้ยกคุณค่าทางศีลธรรมจรรยาของ ขนชั้นตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง ระเบียบ (Ordnung) ความขยัน (Fleiß) และความ ประหยัด (Sparsamkeit) ขึ้นเป็นคุณธรรมสำคัญของสังคม (Kwiatkowski 1985, 430)

เนื่องจากคำสอนในศาสนาคริสต์มีอิทธิพลอย่างมากต่อความเชื่อ ทศนคติ และโลกทัศน์ ของผู้คนในยุคกลางและยุคต่อมา ในการศึกษาวิจัยเรื่องคุณธรรมในภาษิตเยอรมัน ผู้วิจัย จึงให้ความสำคัญกับคุณธรรมหลักทั้ง 7 ประการที่นักปรัชญาทางศาสนาคริสต์ในยุคกลาง ได้บัญญัติไว้เป็นอันดับแรก และสืบค้นว่าในภาษิตเยอรมันมีการนำเสนอเนื้อหาสาระของ คุณธรรมทั้ง 7 ประการอย่างไร นอกเหนือจากคุณธรรมหลักทั้ง 7 ประการนี้ ในหนังสือ “สารานุกรมภาษิตเยอรมัน” ซึ่งเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลยังพบคุณธรรมหัวข้ออื่น ๆ อีกเป็น จำนวนมาก วิธีการที่ใช้คัดเลือกหัวข้อ คือ ใช้วิธีเทียบเคียงกับคำสอนของศาสนาคริสต์ เรื่องหลักการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ในครอบครัวและในสังคม การปฏิบัติต่อเพื่อน มนุษย์ ฯลฯ นอกจากนี้ยังพิจารณาภูมิหลังทางการเมืองและทางสังคมในยุคสมัยนั้น

deutsch>temperance สืบค้นเมื่อ 6 ม.ค. 2560) ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “Mäßigkeit” และแปลเป็นไทยได้ ความว่า ความพอประมาณ ทั้งนี้ตามทัศนะของกริติ บุญเจือที่ใช้คำว่า “การรู้จักประมาณ” สำหรับ คุณธรรม *temperance* (Kirati 1991, 80)

⁴ นักบุญเปาโลได้ระบุในจดหมายที่มีไปถึงคริสตจักรเมืองโครินธ์ ฉบับที่ 1 ข้อ 13: 13 ความว่า “ดังนั้น ยังตั้งอยู่สามสิ่ง คือ ความเชื่อ ความหวังและความรัก แต่ความรักยิ่งใหญ่ที่สุด” หรือในภาษาเยอรมันว่า “Nun aber bleiben Glaube, Hoffnung, Liebe, diese drei; aber die Liebe ist die größte unter ihnen.” (Thailand Bible Society 2009, 619)

ประกอบด้วย หัวข้อคุณธรรมที่คัดเลือกต้องมีจำนวนของภาชิตที่น่าเสนอมากพอควรที่จะนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงเป็นประเด็นได้ หากคุณธรรมหัวข้อใดมีภาชิตที่น่าเสนอน้อยเกินไป มีเพียงไม่กี่บทก็จำต้องตัดทิ้งไป รวมแล้วผู้วิจัยได้คัดเลือกภาชิตเยอรมันที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมทั้งหมด 25 หัวข้อที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอในบทความวิจัยนี้ได้แก่

1. Weisheit (ปัญญา)
2. Mut/Tapferkeit (ความกล้าหาญ)
3. Mäßigkeit (ความพอประมาณ)
4. Gerechtigkeit (ความยุติธรรม)
5. Glaube (ความเชื่อ)
6. Hoffnung (ความหวัง)
7. Liebe (ความรัก)
8. Gottesfurcht (ความเคารพยำเกรงพระเจ้า)
9. Demut (ความอ่อนน้อมถ่อมตน)
10. Bescheidenheit (ความสมถะเรียบง่าย)
11. Sanftmut (ความอ่อนโยน)
12. Höflichkeit (ความสุภาพ)
13. Ehrlichkeit (ความซื่อตรง)
14. Treue (ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี)
15. Fleiß (ความขยัน)
16. Geduld (ความอดทน)
17. Mühe (ความพากเพียร ความมานะบากบั่น)
18. Sparsamkeit (ความประหยัด)
19. Gewissen (มโนธรรม)

20. Gehorsam (การเคารพเชื่อฟัง)
21. Keuschheit (พรหมจรรย์)
22. Häuslichkeit (การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน)
23. Barmherzigkeit (ความเมตตากรุณา)
24. Scham (ความละอายใจ)
25. Verzeihen/Vergeben (การให้อภัย)

2. Weisheit (ปัญญา)

คำว่า “Weisheit” มีความหมายในภาษาเยอรมันว่า “großes Wissen und Klugheit, bes. aufgrund von langer Erfahrung” (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 1123) แปลว่า ความรอบรู้และความชาญฉลาด โดยเฉพาะที่เกิดมาจากการประสบการณ์อันยาวนาน คำว่า “Weisheit” จึงมีความหมายตรงกับคำไทยว่า ปัญญา ซึ่งมีความหมายว่า “ความรอบรู้, ความรู้ทั่ว, ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด” (The Royal Institute 2003, 687)⁵

ภาษิตเยอรมันกล่าวถึงคุณธรรมหัวข้อปัญญาใน 2 ประเด็นใหญ่ กล่าวคือ

- ◆ คุณค่าและความสำคัญของปัญญา
- ◆ ข้อคิดและคติเตือนใจเรื่องปัญญา

⁵ ความหมายของปัญญาในภาษาเยอรมันต่างจากความหมายในภาษาไทยตรงที่มาของปัญญา ในภาษาเยอรมันเน้นที่มาของปัญญาจากประสบการณ์ ขณะที่ในภาษาไทยเน้นที่มาของปัญญาจากการเรียนและการคิด

2.1 คุณค่าและความสำคัญของปัญญา

ปัญญาเป็นสิ่งประเสริฐยิ่งในชีวิต ภาษิตเยอรมันกล่าวว่า ปัญญา คือ ความมั่งคั่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและเป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาซึ่งความมั่งคั่งร่ำรวย ปัญญายิ่งใหญ่กว่ากำลังหรืออำนาจเสียอีก ด้วยเหตุนี้ปัญญาจึงมีค่าสูงกว่าทองคำหรือเงินซึ่งในยุคก่อนเป็นโลหะมีค่าดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Weisheit ist der grosst Reichthumb. (W5; 144, W 113)⁶

= ปัญญาคือความมั่งคั่งที่ยิ่งใหญ่

Weisheit führt zu Reichthumb. (W5; 142, W 66)

= ปัญญานำไปสู่ความมั่งคั่งร่ำรวย

Weisheit übertrifft Gewalt und Macht. (W5; 143, W 91)

= ปัญญาเหนือกว่ากำลังและอำนาจ

Weisheit ist besser als Gold und Silber. (W5; 142, W 71)

= ปัญญาเลอค่ากว่าทองคำและเงิน

ทางด้านศิลปวิทยา ปัญญามีความสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ในการศึกษาหาความรู้ตลอดจนพัฒนาความชำนาญจนได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิทยาการแขนงต่าง ๆ ดังความในภาษิต 2 บทต่อไปนี้

⁶ เนื่องจากภาษิตทั้งหมดที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้มาจากหนังสือรวมภาษิตเยอรมันของวันเดอร์ (Wander) ซึ่งมีทั้งหมด 5 เล่ม ผู้วิจัยจึงระบุหลังภาษิตแต่ละบทที่นำมาอ้างอิงว่ามาจากหนังสือเล่มใด หน้าไหนและปรากฏภายใต้คำสำคัญ (Stichwort) ในภาษิตบทนั้นลำดับที่เท่าไร เช่น W5; 144, W 113 หมายความว่าภาษิตบทนี้อยู่ที่หนังสือเล่มที่ 5 หน้า 144 ภายใต้คำสำคัญ คือ Weisheit ลำดับที่ 113 ซึ่งจะย่อเป็น W 113 เป็นต้น บางครั้งจะระบุคำสำคัญเป็นคำเต็ม หากภาษิตที่นำมาอ้างอิงมีหลายบทและอยู่ภายใต้คำสำคัญคำอื่น ทั้งนี้เพื่อระบุที่มาของภาษิตให้ชัดเจน

Weisheit ist aller Künste Mutter. (W5; 142, W 69)

= ปัญญาเป็นมารดาแห่งศิลปวิทยาทั้งปวง

Weisheit ist aller Künste Meisterin. (W5; 144, W 112)

= ปัญญาเป็นผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยาทั้งปวง

คำว่า “Künste” ในภาษิต 2 บทนี้ หมายถึง die Sieben Freien Künste หรือ the Seven Liberal Arts คือ วิชาพื้นฐานของการศึกษาในโลกยุคโบราณและยุคกลาง 7 แขนงวิชา ประกอบด้วยวิชา ไวยากรณ์ (Grammatik) วาทศาสตร์ (Rhetorik) ตรรกศาสตร์ (Dialektik) เลขคณิต (Arithmetik) เรขาคณิต (Geometrie) ดนตรี (Musik) และดาราศาสตร์ (Astronomie) (Hehlmann 1967, 316) รวมเรียกว่า die Sieben Freien Künste หรือศิลปศาสตร์ที่มุ่งให้ความรู้ทั่วไปและทักษะเชิงปัญญา ดังนั้น ปัญญาจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ หากขาดปัญญาก็ไม่สามารถรู้เรียนวิชาการได้เลย ภาษิตจึงกล่าวว่าปัญญาเป็นมารดาของศิลปวิทยาต่าง ๆ หมายความว่าปัญญาเป็นที่มาของศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ นั่นเอง นอกจากนี้ ด้วยเขาว์ปัญญาบุคคลก็อาจพัฒนาศักยภาพของตนให้ถึงระดับสูงสุด คือ ระดับผู้เชี่ยวชาญ (Meisterin) ในสาขาต่าง ๆ ได้

นอกจากนี้ ปัญหายังเป็นหลักสำคัญของการดำเนินชีวิตมิให้ผิดพลาด ภาษิตจึงเปรียบปัญญาเป็นโคมไฟส่องชีวิตและเป็นแสงอาทิตย์ส่องนำทางให้จิตวิญญาณ ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Weisheit ist das Sonnenlicht des Geistes. (W5; 143, W 74)

= ปัญญาเป็นแสงสุริยันของจิตวิญญาณ

Weisheit ist des Lebens Leuchte. (W5; 143, W 76)

= ปัญญาเป็นโคมไฟแห่งชีวิต

2.2 ข้อคิดและคติเตือนใจเรื่องปัญญา

ภาษิตเยอรมันฝากข้อคิดและคติเตือนใจเรื่องปัญญาไว้ 3 ประการ

ประการแรก คือ ปัญญาเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตและการดูแลอย่างของผู้อื่น ผู้อาวุโสที่ผ่านชีวิตมามากและประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตทั้งดีและร้าย ย่อมจะมีปัญญาควมรอบรู้มากกว่าผู้อ่อนเยาว์ไร้ประสบการณ์ ภาษิตจึงกล่าวว่าเราจะพบปัญญาที่ผู้อาวุโสที่มีใบหน้าเหี่ยวย่นมากกว่าผู้อ่อนเยาว์ที่มีใบหน้าเต่งตึง ดังความในภาษิต 3 บทต่อไปนี้

Zur weisheit seind zweyerley Weg: eigne erfahrung vnd frembde Exempel.⁷ (W5; 146, W 162)

= ทางไปสู่ปัญญามีสองทาง คือ ประสบการณ์ของตนเองและแบบอย่างจากผู้อื่น

Weisheit ist Alter. (W5; 142, W 70)

= อาวุโสคือปัญญา

Weisheit findt man ehe vnter runzeln, als vnter glatten backen.

(W5; 144, W 104)

= ปัญญาพบได้ไ้ร่อยเหี่ยวย่นมากกว่าได้แก่ที่เต่งตึง

⁷ เนื่องจากภาษิตที่ศึกษามาจากหลายยุคหลายสมัย จึงอาจมีลักษณะการเขียนและการสะกดคำที่แตกต่างจากภาษาเยอรมันในปัจจุบัน เป็นต้นว่าคำนามซึ่งปกติต้องเขียนขึ้นต้นด้วยอักษรตัวพิมพ์ใหญ่ กลับขึ้นต้นด้วยตัวพิมพ์เล็ก เช่น คำว่า “weisheit” หรือ “erfahrung” ในภาษิตบทนี้ หรือการสะกดคำที่ผิดไปจากภาษาปัจจุบัน เช่น “weisheit” หรือ “zweyerley” ซึ่งปัจจุบันสะกดว่า “Weisheit” และ “zweierlei” ในกรณีเช่นนี้ผู้วิจัยจะยึดหลักการเคารพต้นฉบับและคัดลอกภาษิตตามลักษณะที่ปรากฏในหนังสือรวมภาษิตของวันเดอร์ (Wander) โดยไม่แก้ไขปรับเปลี่ยนภาษาในภาษิตให้เป็นภาษาเยอรมันปัจจุบัน

ประการที่สอง คือ แม้จะมีความรอบรู้มาก แต่ไม่ควรคุยโตอวดอ้างว่าตนฉลาดรอบรู้กว่าผู้อื่น ในความเป็นจริงผู้มีปัญญาได้มีเพียงคนเดียว ดังความในภาษิตของบทต่อไปนี้

Vberhebe dich nicht deiner Weissheit. (W5; 142, W 53)

= อย่าคุยโตโอ้อวดความฉลาดของตน

Keiner hat die Weisheit allein. (W5; 142, W 45)

= ผู้มีปัญญาได้มีเพียงคนเดียว

ประการสุดท้าย แม้จะมีปัญญาฉลาดรอบรู้ในทุกเรื่อง หากยังไม่มีสติปัญญารู้จักตัวตนของตนก็ไม่มีประโยชน์ ดังนั้นภาษิตจึงกล่าวว่าปัญญาที่ประเสริฐสุด คือ การรู้จักตัวตนของตนด้วยตัวเอง ในเวลาเดียวกัน ผู้ฉลาดรอบรู้ก็ต้องรู้จักหวั่นและเวลาที่จะแสดงภูมิปัญญาของตน การมีปัญญาสูงสุดไม่ได้หมายความว่าต้องแสดงความฉลาดปราดเปรื่องตลอดเวลา บางครั้งคนเราจำเป็นต้องทำเป็นคนโง่บ้าง ดังความในภาษิต 2 บทที่ว่า

Die beste Weisheit, die man findt, ist das sich einer selber kennt.

(W5; 140, W 8)

= ปัญญาประเสริฐสุดที่จะพบได้ คือ การรู้จักตัวตนของตนด้วยตัวเอง

Die höchste Weisheit ist, nicht allzeit weise zu sein. (W5; 140, W 12)

= ปัญญาสูงสุด คือ การไม่แสดงความฉลาดรอบรู้ตลอดเวลา

3. Mut/Tapferkeit (ความกล้าหาญ)

คำว่า “Mut” มีความหมายว่า ความกล้าหาญ (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 684) ภาษิตเยอรมันยกย่องให้ความกล้าหาญเป็นคุณธรรมข้อสำคัญ ความกล้า

หาญมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด เหนือกว่าความมั่งคั่งร่ำรวยและทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ หรือ แม้แต่ราชสมบัติของพระราชา ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Besser ist ein gutter Muth, denn aller Kaiser Gut. (W3; 796, M 3)

= ความกล้าที่ดีประเสริฐกว่าราชสมบัติของจักรพรรดิทั้งหลาย

Ein auffrechter, ehrlicher mut vbertrifft weit reichthumb vnd gut.

(W3; 796, M 13)

= ความกล้าหาญที่จริงใจเหนือกว่าความมั่งคั่งและทรัพย์สินสมบัติมากมาย

ภาษิตกล่าวว่าความกล้าหาญมีคุณประโยชน์หรือข้อดีที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- ◆ ความกล้าหาญเป็นเครื่องป้องกันตัวที่ดีที่สุด
- ◆ ความกล้าเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ

3.1 ความกล้าหาญเป็นเครื่องป้องกันตัวที่ดีที่สุด

ภาษิตกล่าวว่าความกล้าหาญเป็นเครื่องป้องกันตัวที่ดีที่สุด ดีกว่าโล่ที่คนขี่ขลาดถือ ป้องกันตัวเสียอีก ความกล้าหาญป้องกันตัววีรบุรุษรากับเป็นเสื้อเกราะชั้นดี ดังใจความในภาษิต 3 บทต่อไปนี้

Muth ist die beste Wehr. (W3; 799, M 93)

= ความกล้าหาญเป็นเครื่องป้องกันตัวที่ดีที่สุด

Der Muth deckt den Helden besser als der Schild den Feigen. (W3;

796, M 10)

= ความกล้าหาญป้องกันตัววีรบุรุษดีกว่าโล่ที่ปิดป้องคนขลาด

Ein frischer muth ist guter harnisch. (W3; 797, M 31)

= ความกล้าหาญอีกเข็มครั้งใหม่เป็นเสื้อเกราะชั้นดี

ภาษิตบทสุดท้ายเปรียบความกล้าหาญกับเสือเกราะของอัศวิน เพราะเสือเกราะเป็นสัญลักษณ์แห่งความกล้าหาญของพวกอัศวิน (Ferguson 2006, 102) เสือเกราะเป็นเครื่องแต่งกายที่อัศวินสวมใส่ในเวลาออกประลองยุทธ์และในเวลาออกรบกับข้าศึก ความกล้าหาญจัดเป็นคุณธรรมหลักประการหนึ่งสำหรับเหล่าอัศวินในยุคกลาง อันประกอบด้วย ความจงรักภักดี (Treue) ต่อนายเหนือหัว ความกล้าหาญ (Tapferkeit) ในฐานะนักรบ และการปกป้องศาสนาในฐานะชาวคริสต์ (อ้างถึงใน Löher 2013, 21) ภาษิตจึงว่า ผู้ใดมีความกล้าหาญ ผู้นั้นเหมือนได้ใส่เสือเกราะอย่างดีของอัศวินซึ่งจะปกป้องเขาจากศาสตราวุธของศัตรู

3.2 ความกล้าเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ

ความกล้าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ความกล้าทำให้ไม่หวั่นเกรงต่อปัญหาหรือความยากลำบาก ผู้มีความกล้าหาญเมื่อลงมือทำสิ่งใด ความสำเร็จย่อมรออยู่เบื้องหน้า เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรค ผู้กล้าจะต่อสู้ฝ่าฟันจนบรรลุจุดหมาย ภาษิตจึงระบุว่า แม้มีความกล้างานก็สำเร็จไปกว่าครึ่ง ดังนั้นคนเราจึงอาจต่อสู้กับสิ่งต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องใช้อาวุธ ขอเพียงแต่ให้มีจิตใจที่กล้าหาญเท่านั้น ดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Guter Muth im Leibe ist schon halber Sieg. (W3; 798, M 61)

= ความกล้าที่ดีในกายาเป็นชัยชนะไปกว่าครึ่ง

Guter Muth ist halbe Arbeit. (W3; 798, M 62)

= ความกล้าหาญที่ดีคือการทำงานที่สำเร็จไปกว่าครึ่ง

Muth kämpft ohne Degen. (W3; 799, M 96)

= ความกล้าหาญต่อสู้โดยไม่ใช้ดาบ

ด้วยเหตุนี้คนเราจึงต้องมีและต้องรักษาความกล้าหาญไว้กับตัว โดยเฉพาะบุรุษเพศ เพราะคุณธรรมข้อนี้เป็นตัวบ่งชี้คุณสมบัติความเป็นบุรุษ ดังความในภาษิต 2 บทที่ว่า

Man muss den Muth nicht verlieren. (W3; 799, M 84)

= คนเราต้องไม่สูญเสียความกล้าหาญ

Wenn der Muth weg ist, taugt der Mann nichts. (W3; 800, M 121)

= หากไร้ความกล้า บุรุษนั้นก็หมดค่า (ความเป็นชาย)

ในภาษาเยอรมัน คำว่า “Mut” (ความกล้าหาญ) โดยทั่วไปมีนัยเชิงบวก สังเกตได้ว่าในภาษิตมีการใช้คำคุณศัพท์เช่น “gut”, “ehrlich” หรือ “froh” นำหน้าคำว่า “Mut” เป็น “guter Mut” (ความกล้าที่ดี), “ehrlicher Mut” (ความกล้าที่จริงใจ) หรือ “froher Mut” (ความหาญกล้าที่ร่าเริง) ทั้งหมดมีความหมายดี ในเวลาเดียวกันภาษิตก็ชี้ให้เห็นว่าหากความกล้าหาญผสมกับความภาคภูมิใจเป็น “stolzer Mut” กลายเป็นความกล้าแบบถือตัวอวดตน ในลักษณะของการถือตัวเป็นใหญ่ มองคนอื่นต่ำกว่าตน ความกล้าแบบนี้กลับมีนัยเชิงลบ ภาษิตจึงเตือนผู้คนให้ระวังตัวอย่าให้มีความกล้าแบบถือดีเช่นนี้ดังตัวอย่าง

Hüte dich vor stolzem Muth, er thut doch nimmer gut. (W3; 799, M 72)

= พึงรักษาตนจากความกล้าแบบถือตัวอวดตน มันไม่เคยก่อเรื่องดีงาม

นอกจากคำว่า “Mut” ในภาษิตเยอรมันยังมีคำอื่นที่มีความหมายของความกล้าหาญ คือ “Tapferkeit” ในภาษิตคำนี้ปรากฏทั้งรูปคำนาม “Tapferkeit” และ คำคุณศัพท์ “tapfer” เมื่อนำคำคุณศัพท์นี้ขยายคำนามว่า บุรุษ (Mann) เป็น “der tapfere Mann” แปลว่า บุรุษหรือชายผู้กล้าหาญ ดังตัวอย่างภาษิตต่อไปนี้

Ein tapferer Mann braucht keinen langen Degen. (W3; 399, Mann 833)

= ชายผู้กล้าไม่ต้องการดาบเล่มยาว

Ein tapferer Mann führt einen kurzen Degen. (W3; 399, Mann 836)

= ชายผู้กล้าพกแต่ดาบสั้น

Einen tapfern Mann das Unglück nicht besiegen kann. (W3; 399, Mann 969)

= เหตุเภทภัยต่าง ๆ มีอาจเอาชนะบุรุษผู้กล้าได้

ตามเนื้อความในภาษิต บุรุษผู้กล้าหาญไม่หวั่นเกรงสิ่งใดหรือผู้ใด จึงไม่ต้องการอาวุธเล่มใหญ่ เขาพกเพียงดาบเล่มสั้นเป็นอาวุธประจำกายเท่านั้น และเหตุเภทภัยต่าง ๆ ก็มิอาจเอาชนะชายผู้กล้าหาญได้

นอกจากนี้คำคุณศัพท์ “tapfer” ยังปรากฏในภาษิตในรูปคำนามที่สร้างมาจากคำคุณศัพท์ คือ “der Tapfere” แปลว่า บุรุษผู้กล้าหาญ โดยภาษิตกล่าวว่า ผู้กล้าย่อมไม่กลัวความตายและไม่ยอมคุกเข่าขอความปราณีจากผู้ใด ผู้กล้าแม้ถือเพียงดาบไม้ ก็ได้รับการยกย่องนับถือ ดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Der Tapfere fürchtet den Tod nicht. (W4; 1034, T 1)

= ผู้กล้าไม่กลัวความตาย

Der Tapfere stirbt lieber, als dass er einen Tyrannen um Gnade bittet. (W4; 1034, T 3)

= ผู้กล้ายอมตายดีกว่าขอความเมตตาจากทรราช

Der Tapfere wird hoch geehrt, und trüg’ er auch ein hölzern Schwert. (W4; 1034, T 5)

= ผู้กล้าได้รับการยกย่องเชิดชู แม้จะถือเพียงดาบไม้

ที่น่าสังเกต คือ ในภาษิตเยอรมันจะพบแต่ “der Tapfere” คือ บุรุษผู้กล้าเท่านั้น ไม่พบ “die Tapfere” หรือ สตรีผู้กล้า ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในสมัยก่อนความกล้าหาญจัดเป็นคุณธรรมสำหรับบุรุษเพศโดยเฉพาะ

4. Mäßigkeit (ความพอประมาณ)

คำว่า “Mäßigkeit” มีความหมายในภาษาไทยว่า ความพอประมาณ, ความพอดี (Drosdowski 1983, 820) หมายถึง ความพอเหมาะพอควรในการดำเนินชีวิต ทั้งการบริโภค ความต้องการและความปรารถนาต่าง ๆ ในชีวิต มิให้มากเกินไปหรือน้อยเกินไป

ภาษิตเยอรมันนำเสนอคุณธรรมหัวข้อ ความพอประมาณ ที่คำนาม “Mäßigkeit” คำคุณศัพท์ “mäßig” และ วลี “Maß halten”⁸ โดยระบุว่าความพอประมาณนำมาซึ่งสิริมงคลประการต่าง ๆ ในชีวิต ทำให้มีสุขภาพดีและมีอายุยืน ความพอประมาณจึงเป็นโอสถขนานเอกที่ช่วยรักษาชีวิตให้ยืนยาว นอกจากนี้การรู้จักพอประมาณยังช่วยให้ประหยัดเงินทองในการใช้ชีวิต ผู้ดำรงชีวิตและบริโภคอย่างพอประมาณจะมีรายได้มากมาย เพราะมีเงินทองเหลือเก็บมาก ความพอประมาณจึงนำพาชีวิตที่ผาสุกมาให้ตั้งใจความในภาษิตต่อไปนี้

Wer mäßig lebt, hat ein grosses Einkommen. (W3; 493, mäßig 5)

= ผู้ดำรงชีวิตอย่างพอประมาณมีรายได้มหาศาล

Mässigkeit führt das Leben weit. (W3; 493, M 5)

= ความพอประมาณนำพาชีวิตให้ยืนยาว

Mässigkeit ist die beste Arznei. (W3; 493, M 8)

= ความพอประมาณเป็นโอสถขนานเอก

Mässigkeit thut Leib und Beutel wohl. (W3; 493, M 10)

= ความพอประมาณช่วยรักษากายาและถุงเงินตรา

⁸ คำว่า “Maß” มีความหมายอย่างหนึ่งว่า “กึ่งกลางระหว่างมากเกินไปและน้อยเกินไป” (Wahrig and Wahrig-Burfeind 1997, 619) แปลว่า ความพอดีนั่นเอง วลี “Maß halten” จึงมีความหมายว่า รักษาหรือยึดถือความพอดี

Mässigkeit ist das rechte Wohlleben. (W3; 493, M 6)

= ความพอประมาณคือชีวิตที่ผาสุก

ด้วยเหตุนี้ภาษิตจึงเรียกร้องให้ผู้คนดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ ดังใจความในภาษิต 2 บทต่อไปนี้ และเน้นว่าการรักษาความพอดีในทุกสิ่งเป็นคุณธรรมที่งดงามที่สุด

Vbe dich in der Mässigkeit. (W3; 493, M 13)

= จงดำรงตนในความพอประมาณ

Die schönste Tugend ist Masshalten in allen Dingen. (W4; 1359, Tugend 39)

= คุณธรรมที่ประเสริฐที่สุดคือการรักษาความพอดีในทุกสิ่ง

ความพอประมาณมิใช่เป็นคุณธรรมสำหรับบุคคลโดยทั่วไปเท่านั้น หากเป็นคุณลักษณะประการสำคัญสำหรับบุคคลที่ทรงอำนาจสูงสุดในแว่นแคว้น คือ เจ้าผู้ครองแคว้นด้วย ซึ่งเรียกในภาษาเยอรมันว่า “Landesherr” หรือ “Landesfürst” ดังความในภาษิตบทต่อไปนี้

Fürsten und Herren sollen ihre Unterthanen mit Weissheit, Mannheit, und Mäßigkeit übertreffen, nicht mit Müssiggang und Wollust. (W1; 1288, Fürst 125)

= ราชาและราชันทั้งหลายพึงบำเพ็ญองค์ให้เหนือกว่าประชาราษฎร์ด้วยเขาวีปัญญา ความเป็นสุภาพบุรุษและความพอประมาณ มิใช่ด้วยความเกียจคร้านและ耽หาราคะ

ทั้งนี้เพราะเจ้าผู้ครองแคว้นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนในแผ่นดิน พระองค์จะต้องเหนือกว่าไพร่ฟ้าในแว่นแคว้นด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ สติปัญญา ความเป็นสุภาพบุรุษและความพอประมาณ ด้วยคุณธรรม 3 ประการนี้เจ้าผู้ครองแคว้นจึงจะเป็นผู้ปกครองที่ดีและผู้นำของประชาชน จึงอาจกล่าวได้ว่าความพอประมาณเป็น

คุณธรรมสำคัญสำหรับชนทุกชั้นในสังคม ตั้งแต่คนธรรมดาสามัญถึงบุคคลที่ทรงอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน

5. Gerechtigkeit (ความยุติธรรม)

คำว่า “Gerechtigkeit” มีความหมายในภาษาไทยว่า ความยุติธรรม (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 400) ภาษีเตอร์มันน์นำเสนอคุณธรรมเรื่องความยุติธรรม นอกจากที่คำว่า “Gerechtigkeit” ซึ่งเป็นคำนามยังแสดงที่คำว่า “gerecht” ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ โดยแสดงนัยของความยุติธรรมใน 2 ความหมายใหญ่ คือ

- ◆ ความยุติธรรมในฐานะคุณธรรมสำคัญในสังคม
- ◆ ความยุติธรรมในฐานะคุณธรรมสำหรับผู้ปกครอง

5.1 ความยุติธรรมในฐานะคุณธรรมสำคัญในสังคม

ภาษีเตอร์มันน์กล่าวว่าความยุติธรรมเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ เพราะเป็นบ่อเกิดของคุณธรรมทั้งหลายทั้งปวง ความยุติธรรมเป็นหลักแห่งสังคม และเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ที่ได้ที่มีความยุติธรรมที่นั่นจะมีความสงบสุข ที่ได้มีความยุติธรรม ที่นั่นไม่อาจมีสันติสุขได้ ดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Gerechtigkeit ist die Mutter aller Tugenden. (W 5; 1332, G 50)

= ความยุติธรรมเป็นมารดรแห่งคุณธรรมทั้งปวง

Wo keine Gerechtigkeit, da ist auch kein Friede. (W1; 1566, G 41)

= ที่ได้ไร้ความยุติธรรม ที่นั่นย่อมไร้สันติสุข

แม้ในบางครั้งที่ความยุติธรรมไม่อาจอำนวยผลได้เต็มที่ เพราะสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งภาษิตเรียกรวม ๆ ว่าอาการเจ็บป่วยของความยุติธรรม แม้เจ็บป่วยแต่ความยุติธรรมจะไม่ม้วยมรณา คุณธรรมข้อนี้ยังคงดำรงอยู่และต้องบังเกิด แม้ทั้งโลกจะเสื่อมสลายไป ดังความในภาษิต 2 บทต่อไปนี้

Die Gerechtigkeit ist oft krank, aber sie stirbt nicht. (W1; 1564, G 9)

= ความยุติธรรมแม้มักป่วยไข้ แต่จะไม่ม้วยมรณา

Gerechtigkeit muss geschehen, sollt auch die ganze Welt vergehen. (W1;1566, G 31)

= ความยุติธรรมต้องบังเกิด แม้ทั้งโลกจะเสื่อมสลายไป

ความยุติธรรมไม่เพียงแต่ต้องบังเกิด หากแต่จะต้องเกิดขึ้นอย่างฉับไวให้ทันเหตุการณ์ด้วย เพราะแค่ความริรอหรือลังเลที่จะวินิจฉัยหรือดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใดด้วยความยุติธรรม ก็ก่อให้เกิดความอยุติธรรมทันที ดังความในภาษิตที่ว่า

Verzögerte Gerechtigkeit ist Ungerechtigkeit. (W1; 1566, G 36)

= ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ ความอยุติธรรม

5.2 ความยุติธรรมในฐานะคุณธรรมสำหรับผู้ปกครองในระบอบราชาธิปไตย

ในบรรดาคุณธรรมหัวข้อต่าง ๆ ความยุติธรรม (Gerechtigkeit) เป็นคุณธรรมประการสำคัญสำหรับผู้ปกครองในระบอบราชาธิปไตย (Monarchie) อันได้แก่ พระราชาผู้ปกครองอาณาจักร (Herrscher) เจ้าผู้ครองแคว้น (Landesfürst/Landesherr) ฯลฯ

ในดินแดนเยอรมนีระบอบราชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองอันยาวนานของอาณาจักรเยอรมัน ซึ่งมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่าอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์แห่งชาติเยอรมัน (Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation: ค.ศ. 962 - ค.ศ. 1806) อาณาจักรนี้สถาปนาขึ้นเมื่อกษัตริย์อ็อตโตมหาราช (Otto der Große) ได้รับการสวม

มกฏสถาปนาเป็นจักรพรรดิแห่งอาณาจักรเยอรมันเมื่อปี ค.ศ. 962 และดำรงอยู่ต่อมาจนสิ้นสุดเมื่อปี ค.ศ. 1806 ต่อมาในสมัยศตวรรษที่ 19 อ็อตโต ฟอน บิสมาร์ค (Otto von Bismarck) อัครมหาเสนาบดีแห่งแคว้นปรัสเซียได้ดำเนินการรวบรวมแคว้นเยอรมันต่าง ๆ สถาปนาอาณาจักรเยอรมันขึ้นมาใหม่ ภายใต้การนำของปรัสเซียในปี ค.ศ. 1871 โดยอาณาจักรนี้มีชื่อว่า จักรวรรดิเยอรมัน (Das Deutsche Kaiserreich : ค.ศ. 1871 - ค.ศ. 1918) อาณาจักรนี้ดำรงอยู่ต่อมาถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อเยอรมนีต้องพ่ายแพ้ในสงครามครั้งนี้และกษัตริย์องค์สุดท้าย คือ จักรพรรดิวิลเฮล์มที่สอง (Kaiser Wilhelm II.) ทรงสละราชบัลลังก์ในปี ค.ศ. 1918 จักรวรรดิเยอรมันก็ล่มสลายลง พร้อมกับการสิ้นสุดของระบอบราชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองของเยอรมนีสืบเนื่องกันมากกว่าพันปี⁹

ภาชิตเยอรมันชี้ให้เห็นความสำคัญของความยุติธรรมว่าเป็นหลักการสำคัญของการปกครองบ้านเมือง ความยุติธรรมเป็นรากฐานของอาณาจักร หากพระราชูปการของอาณาจักรด้วยความยุติธรรม บ้านเมืองจะเกิดความสงบสุข ความยุติธรรมจึงเป็นเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นองค์ราชา และพระราชูปการที่ทรงความยุติธรรมเป็นพรที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของแผ่นดิน ดังใจความในภาชิตต่อไปนี้

Gerechtigkeit ist des Reiches Grundfeste. (W1; 1565, G 24)

= ความยุติธรรมเป็นรากฐานที่มั่นคงของอาณาจักร

Wo Gerechtigkeit das Regiment führt, da wohnt das Glück. (W1; 1566, G 40)

= ที่ใดที่ความยุติธรรมปกครอง ที่นั่นความสุขจะพักพิง

Gerechtigkeit ist des Fürsten Spiegel. (W1; 1565, G 23)

⁹ ดูเพิ่มเติมเรื่องประวัติและพัฒนาการของอาณาจักรเยอรมัน (ค.ศ. 962-1806) โดยสังเขปใน พระราชาในภาชิตเยอรมัน ของ ชุศรี มีวงศ์อุโฆษ (Chusri 2009)

= ความยุติธรรมเป็นคั่นฉ่องส่ององค์พระราชา

Ein gerechter Fürst ist eines Landes grösster Segen. (W1; 1285, Fürst 56)

= ราชันที่ทรงความยุติธรรมเป็นพรอันประเสริฐสุดของแผ่นดิน

เมื่อพระราชาปกครองบ้านเมืองโดยยึดหลักความยุติธรรม แนวนั้นเกิดความสงบสุข ราษฎรก็ยิ่งรักและภักดีในองค์พระราชาผู้ปกครอง อำนาจของพระราชาก็จะยิ่งมั่นคง เพราะราชบัลลังก์ของพระองค์ได้รับการยอมรับและรับรองจากประชาชน ดังความในภาษิต 2 บทนี้

Wer helt gerechtigkeit inn der hand, dess gewalt mag haben guten Bestand. (W1; 1566, G 39)

= ใครถือความยุติธรรมในมือ อำนาจผู้นั้นจะสถิตสถาพร

Durch Gerechtigkeit wird der Thron bestätigt. (W1; 1565, G 14)

= ความยุติธรรมให้การรับรองราชบัลลังก์

ภาษิตบทสุดท้ายหมายความว่าราชบัลลังก์ของพระราชาได้รับการยอมรับและรับรองจากประชาชน อันเนื่องมาจากความยุติธรรมขององค์พระราชานั้นเอง ความยุติธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะสร้างความชอบธรรมให้กับราชบัลลังก์ของพระราชา

6. Glaube (ความเชื่อทางศาสนา)

ในภาษาเยอรมันคำว่า “Glaube” มีความหมายหลักอย่างหนึ่งว่า ความเชื่อทางศาสนา (Drosdowski 1983, 500) ในภาษิตเยอรมัน ความเชื่อทางศาสนามีความหมายเฉพาะถึงความเชื่อความศรัทธาในศาสนาคริสต์อันเป็นศาสนาของชาวเยอรมัน

ภาษิตกล่าวว่าความเชื่อทางศาสนามีค่ายิ่งกว่าโลหะล้ำค่า เช่น ทองคำหรือเงินเสียอีก ความเชื่อในพระเจ้าหรือองค์พระเยซู ผู้เป็นพระบุตรของพระเจ้าถือเป็นคุณธรรมและเป็นเครื่องประดับสูงสุดของชาวคริสต์ ความเชื่อนี้จะช่วยมิให้ต้องตกทุกข์ได้ยาก ความเชื่อและการสวดมนต์ภาวนายังช่วยปกป้องคุ้มครองชาวคริสต์อีกด้วย ดังใจความในภาษิตต่าง ๆ ที่ยกมานี้

Glaub ist besser dann Silber vnd Gold. (W1; 1699, G 69)

= ความเชื่อทางศาสนามีค่าสูงกว่าเงินและทองคำ

Der wahre Glaub' an Jesum Christ die höchste Zierd' und Tugend ist. (W1; 1698, G 49)

= ความเชื่ออย่างแท้จริงในองค์พระเยซูเป็นเครื่องประดับสูงสุดและเป็นคุณธรรม

Wer Glauben hat an Gott, der kommt in keine Noth. (W1; 1701, G 126)

= ผู้เชื่อในพระเจ้า จะไม่ตกทุกข์ได้ยาก

Glaub vnd gebett ist der Frommen schutz. (W1; 1699, G 76)

= ความเชื่อและการสวดมนต์ภาวนาช่วยปกป้องคุ้มครองผู้เคร่งครัดในศาสนา

ยิ่งไปกว่านั้น ภาษิตยังระบุว่าความเชื่อทางศาสนาทำได้ทุกสิ่ง นอกจากจะช่วยบรรเทาความทุกข์ยากในขณะที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วความเชื่อยังทำให้วิญญาณของผู้มีความเชื่อได้พบกับความสุขนิรันดร์ในสรวงสวรรค์ ดังใจความของภาษิต 3 บทต่อไปนี้

Der Glaub vermag alles. (W1; 1697, G 28)

= ความเชื่อทางศาสนาสามารถทำได้ทุกสิ่ง

Der glaub macht alles vbels loss. (W1; 1697, G 25)

= ความเชื่อปลดปล่อยเราจากความทุกข์ยากทั้งปวง

Der Glaube macht selig. (W1; 1697, G 38)

= ความเชื่อทำให้ได้พบทิพย์สุขในสรวงสวรรค์

ภาษิตบทแรกระบุว่า “Der Glaub vermag alles.” (ความเชื่อทางศาสนาสามารถทำได้ทุกสิ่ง) หมายความว่าความเชื่อทางศาสนามีพลังอันยิ่งใหญ่และสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นจริงขึ้นมาได้ ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ มีการกล่าวถึงพลังของความเชื่อในพระธรรมหลายบท เป็นต้นว่า พลังของความเชื่อในการเคลื่อนย้ายภูเขาในพระธรรม *มัทธิว* ข้อ 17:20 พระเยซูตรัสกับสาวกเรื่องพลังของความเชื่อที่สามารถเคลื่อนภูเขาได้ ความเป็นว่า “...ถ้าท่านมีความเชื่อเท่าเมล็ดพืชเมล็ดหนึ่ง ท่านจะสั่งภูเขานี้ว่า ‘จงเลื่อนจากที่นี่ไปที่โน่น’ มันก็จะเลื่อน สิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งท่านทำไม่ได้ จะไม่มีเลย” (Thailand Bible Society 2009, 66) หรือในพระธรรม *ลูกา* ข้อ 17:6 ที่พระเยซูตรัสเกี่ยวกับฤทธิ์อำนาจของความเชื่อที่สามารถเคลื่อนย้ายต้นหม่อนได้ ความเป็นว่า “...ถ้าพวกท่านมีความเชื่อเท่าเมล็ดพืชเมล็ดหนึ่ง ท่านก็จะสั่งต้นหม่อนนี้ได้ว่า ‘จงถอนขึ้นออกไปปักในทะเล’ และมันจะฟังท่าน” (Thailand Bible Society 2009, 281)

ภาษิตบทสุดท้ายกล่าวว่า “Der Glaube macht selig.” (ความเชื่อทำให้ได้พบทิพย์สุขในสรวงสวรรค์) คำว่า “selig” ในภาษิตมีความหมายว่า “ได้พบชีวิตนิรันดร์และทิพย์สุขในสรวงสวรรค์” (Drosdowski 1983, 1148) ภาษิตบทนี้มาจากพระธรรม *มาระโก* ข้อ 16:16 ซึ่งมีใจความเต็มในภาษาเยอรมันว่า “Wer da glaubt und getauft wird, der wird selig werden; wer aber nicht glaubt, der wird verdammt werden.” (ผู้ใดเชื่อและรับบัพติศมาแล้ว ผู้นั้นจะรอด แต่ผู้ใดไม่เชื่อจะต้องปรับโทษ) (Thailand Bible Society 2009, 194) โดยตัดมาเฉพาะประโยคแรก ย่อและแปลงใจความให้เป็นประโยคสั้น ๆ ว่า “Der Glaube macht selig.” หมายความว่าวิญญานของคริสต์ศาสนิกชนผู้เปี่ยมไปด้วยความเชื่อ เมื่ออายุขณมีไปแล้วจะได้พบกับชีวิตนิรันดร์ (das ewige Leben) และความสุขในสรวงสวรรค์

โลกทัศน์เกี่ยวกับชีวิตในโลกนี้ของผู้คนในยุคก่อนโดยเฉพาะในยุคกลางได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางศาสนาเรื่องการตกสู่บาป (Sündenfall) ซึ่งเป็นเรื่องการประกอบบาป

ของมนุษย์คู่แรก คือ อาดัมกับเอวา และการถูกพระเจ้าลงโทษด้วยการขับออกจากสวรรค์¹⁰ บาบของอาดัมกับเอวาตกทอดมาถึงมนุษย์ทุกคนที่ถือกำเนิดในโลกนี้เรียกว่า บาบกำเนิด (Erbsünde) (Meyers Lexikonredaktion Bd. 6 1995, 185) ผู้คนในยุคกลางซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก นอกเหนือจากความเหนื่อยยากจากการทำกินซึ่งต้องพึ่งพาธรรมชาติล้วน ๆ ชีวิตของผู้คนในยุคนี้ยังถูกคุกคามจากภัยธรรมชาติ จากโรคระบาดและโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อาทิ เช่น กาฬโรค¹¹ ไข้ทรพิษ อหิวาตกโรค วัณโรค โรคบิด เป็นต้น ซึ่งในเวลานั้นคร่าชีวิตผู้คนเป็นจำนวนมาก ผู้ใดที่รอดพ้นจากโรคระบาดและโรคภัยไข้เจ็บมาได้อาจจะตกเป็นเหยื่อของสงครามและโจรภัย ผู้คนในยุคนี้จึงมีอายุขัยโดยเฉลี่ยต่ำกว่า 25-32 ปีเท่านั้น อัตราการตายของเด็กสูงถึงร้อยละ 40 ผู้ที่มีชีวิตผ่านวัยเด็กและวัยรุ่นไปได้ อาจมีอายุสูงสุดประมาณ 47 ปีหากเป็นผู้ชาย ส่วนผู้หญิงประมาณ 44 ปี ทั้งนี้เพราะผู้หญิงมีโอกาสเสียชีวิตระหว่างการให้กำเนิดทารก (Goetz 2002, 28) สำหรับผู้คนในยุคกลางชีวิตลำเค็ญในโลกนี้เป็นการลงโทษของพระเจ้าสำหรับบาบของมนุษย์ซึ่งตกทอดมาจากอาดัมและเอวา แม้แต่โรคระบาดหรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ ผู้คนในยุคนี้มองว่าเป็นการลงโทษของพระเจ้าเช่นกัน (Vocelka 2008,

¹⁰ อาดัมและเอวาทำบาบ เพราะไม่ปฏิบัติตามพระบัญชาของพระเจ้าที่ห้ามกินผลของต้นไม้แห่งการรู้ถึง ความดีและความชั่วที่อยู่กลางสวนเอเดน อาดัมและเอวาถูกลงโทษให้กินผลของต้นไม้ต้องห้ามนี้ พระเจ้าจึงลงโทษด้วยการขับไล่อาดัมกับเอวาออกจากสวนเอเดน ให้มาใช้ชีวิตยากลำบากบนผืนโลก อาดัมต้องใช้ชีวิตยากลำเค็ญจนกว่าจะสิ้นชีวา พระเป็นเจ้าตรัสกับอาดัมในบท *ปฐมกาล* 3:17-3:19 พระคริสตธรรม ภาคพันธสัญญาเดิม ว่า “เจ้าจะต้องหากินบนแผ่นดินด้วยความทุกข์ลำบากตลอดชีวิต ...เจ้าจะต้องหากินด้วยเหงื่ออาบหน้าจนเจ้ากลับไปเป็นดิน ...” ส่วนเอวาต้องอยู่ใต้อำนาจของสามีและเมื่อมี ครรภ์ นางต้องคลอดบุตรด้วยความเจ็บปวด (The Bible Society 2011, 7)

¹¹ ในบรรดาโรคภัยต่าง ๆ กาฬโรค (Pest) ซึ่งระบาดในยุโรปในราวปี ค.ศ. 1348-1350 ถือเป็นโรค ระบาดที่ร้ายแรงที่สุดและทำให้ผู้คนล้มตายจำนวนมาก กาฬโรคในครั้งนั้นคร่าชีวิตผู้คนในยุโรปถึง หนึ่งในสามของจำนวนพลเมืองทั้งหมด (Dinzelbacher 2008: 290)

338) ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงต้องมีชีวิตที่ลำบากยากแค้นและต้องทนทรมานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ ชีวิตที่ยากลำบากในโลกลี้ยังเป็นการทดสอบความเหมาะสม (Bewährungsprobe) สำหรับการมีชีวิตนิรันดร์ในภายภาคหน้าในสรวงสวรรค์ (Goetz 2002, 241)

ด้วยเหตุนี้ความเชื่อจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่นำมาซึ่งสิ่งประเสริฐสุดสำหรับชาวคริสต์ คือ การได้พบทิพย์สุขในสรวงสวรรค์ หากขาดซึ่งความเชื่อ จะไม่มีทางที่จะพบกับความสุขอันประเสริฐนี้เลย ดังใจความในภาษิต 3 บทข้างล่างนี้

Glaube, Hoffnung vnd gedult thun bei den christen das best. (W1; 1699, G 80)

= ความเชื่อ ความหวังและความอดทนก่อให้เกิดสิ่งที่ประเสริฐสุดสำหรับชาวคริสต์

Der glaub hebt alle Sünd auff, der vnglaub behelt sie all. (W1; 1696, G 13)

= ความเชื่อสลายบาปทั้งปวง หากขาดความเชื่อบาปทั้งหลายจะติดตัวตลอดไป
Ohne Glauben kein Glück. (W1; 1700, G 103)

= ปราศจากความเชื่อย่อมไร้ความสุข

ภาษิตทั้งสามบทชี้ให้เห็นความสำคัญของความเชื่อ ชาวคริสต์ผู้มีความเชื่อ ความหวัง และความอดทน จะได้พบกับสิ่งประเสริฐสุดในชีวิต ความเชื่อจะช่วยแปรเปลี่ยนหรือสลายบาปทั้งหลายซึ่งอาจรวมถึงบาปกำเนิดที่ติดตัวมาให้หมดไป ขณะที่บาปของผู้ที่ขาดความเชื่อจะติดตัวผู้นั้นตลอดไป ส่วนภาษิตบทสุดท้าย คือ หากปราศจากความเชื่อ จะไม่มีโอกาสที่จะได้พบชีวิตนิรันดร์และความสุขที่แท้จริงที่เรียกว่าทิพย์สุขในสรวงสวรรค์ได้เลย

7. Hoffnung (ความหวัง)

คำว่า “Hoffnung” มีความหมายในภาษาไทยว่า ความหวัง (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 496) ความหวังเป็นคุณธรรมหนึ่งในสามประการที่นักบุญเปาโลได้กล่าวถึงในจดหมายที่มีไปถึงคริสตจักรเมืองโครินธ์ ฉบับที่หนึ่ง ข้อ 13.13 ประกอบด้วยความเชื่อ ความรักและความหวัง (Thailand Bible Society 2009, 619)

ภาษิตเยอรมันนำเสนอเนื้อหาของคุณธรรมเรื่องความหวังใน 2 ประเด็นใหญ่ กล่าวคือ

- ◆ ความหวังในความหมายเชิงบวก
- ◆ ความหวังในความหมายเชิงลบ

7.1 ความหวังในความหมายเชิงบวก

ภาษิตกล่าวว่าความหวังให้กำลังใจและเป็นสิ่งปลอบใจสำหรับผู้คนทั้งหลาย โดยเฉพาะคนที่กำลังตกทุกข์ได้ยากหรือคนที่ประสบเหตุเภทภัย ความหวังทำให้บังเกิด ความกล้าและกำลังใจที่จะต่อสู้ฝ่าฝืนอุปสรรคและความยากลำบากต่าง ๆ ต่อไป ความหวังจึงเป็นเครื่องปลอบประโลมใจในยามทุกข์ยากที่ดีที่สุด เปรียบได้กับโภชนาหารที่หล่อเลี้ยงจิตใจ และเป็นโอสถขนานเอกในชีวิต ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Mit der Hoffnung wächst der Muth. (W2; 725, H 92)

= ความหวังทำให้ความกล้าหาญเพิ่มพูน

Hoffnung in Noth ist der höchste Trost. (W2; 723, H 43)

= ความหวังในยามยากเป็นเครื่องปลอบประโลมใจสูงสุด

Hoffnung ist im vnglück der beste trost. (W2; 724, H 60)

= ความหวังเป็นเครื่องปลอบประโลมใจที่ดีที่สุดในยามประสบเหตุเภทภัย

Hoffnung ist der Seelen Speiss. (W2; 723, H 46)

= ความหวังเป็นอาหารหล่อเลี้ยงจิตใจ

Hoffnung ist die beste Arznei. (W2; 723, H 50)

= ความหวังเป็นโอสถขนานเอก

7.2 ความหวังในความหมายเชิงลบ

ภาษิตกล่าวว่าหากคนเรามีแต่ความหวังและรอคอยไปเรื่อย ๆ ให้ความหวังเป็นจริงขึ้นมา โดยไม่ลงมือกระทำให้สำเร็จหรือไม่มานะพยายาม ความหวังนั้นเป็นได้แค่ความฝันเท่านั้น และมีอาจเป็นความจริงขึ้นมาได้ เปรียบเสมือนเรือที่มีเสากระโดงเรือทำจากฟางหญ้า ก็ย่อมแล่นไปออกทะเลไม่ได้ ผู้ที่รอคอยให้ความหวังเป็นจริงขึ้นมามีแต่ความทรมาน เหมือนคนที่รอคอยให้นักลาร์คที่แย่งเสร็จแล้วบินเข้าปาก ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Die Hoffnung ist der Traum eines Wachenden. (w2; 721, H 11)

= ความหวังเป็นความฝันของคนที่ยังตื่นอยู่

Hoffnung ist ein Schiff mit einem Mast von Stroh. (W2; 723, H 55)

= ความหวังเป็นเรือที่มีเสากระโดงทำจากฟางหญ้า

Hoffnung ist ein pein: wart biss ein gebraten Lerch ins Maul

fleucht. (W2; 723, H 54)

= ความหวังเป็นความทรมาน หากรอให้นักลาร์คที่แย่งเสร็จแล้วบินเข้าปาก

ภาษิตบทสุดท้ายให้ภาพเปรียบเทียบของคนที่รอคอยความหวังให้เป็นจริง โดยไม่ทำอะไรเลย กับคนที่รอให้นักลาร์คที่แย่งเสร็จบินเข้าปาก ภาพนี้และสำนวน “Warten, bis einem die gebratenen Tauben in den Mund fliegen“ มาจากเรื่อง *Schlaraffenland* ซึ่งเป็นเรื่องเล่ามหัศจรรย์เกี่ยวกับดินแดนแห่งความบรมสุขที่ผู้คนไม่ต้องทำอะไรเลย เมื่อหิวจะมี

อาหารสำเร็จรูป เป็นต้นว่า นักพิรียบอย่างสูกบินเข้าปากให้รับประทาน (Röhrich 2003, 1602f) สำนวน “การรอคอยจนกว่านักพิรียบที่อย่างสูกจะบินเข้าปาก” มีความหมายสำคัญประการหนึ่งว่า ปรารถนาจะบรรลุสัมฤทธิ์ผลบางอย่างโดยไม่ชวนขวยยากบั่น ในภษิต นักพิรียบจากต้นฉบับถูกเปลี่ยนให้เป็นนกลาร์คพร้อมกับคำเตือนผู้คนที่ทั้งหลายว่า “Hoffnung ist ein pein” แปลว่า ความหวังนี้เป็นความทรมาน กล่าวคือ ความหวังว่าจะมีนกลาร์คอย่างสูกบินเข้าปาก เพราะจะไม่มีวันที่ความหวังนี้จะความจริง หากผู้ตั้งความหวังรอคอยโดยไม่ลงมือทำสิ่งใดหรือไม่บากบั่นพากเพียร

ด้วยเหตุนี้ภษิตจึงเตือนมิให้ใช้ชีวิตอยู่กับความหวังหรือตั้งความหวังมากเกินไป เพราะไร้ประโยชน์และไม่อาจเป็นจริงได้ ผู้ที่ไล่ล่าตามหลังความหวังจะจับได้แต่สายหมอกหรือความว่างเปล่า ดังใจความในภษิตต่อไปนี้

Die Hoffnung sättigt nicht. (W2; 722, H 20)

= ความหวังไม่ทำให้อิ่มท้อง

Wer nach der Hoffnung jagt, der fängt nebel. (W2; 726, H 106)

= ผู้วิ่งล่าหาความหวัง ผู้นั้นจะจับได้แต่สายหมอก

8. Liebe (ความรัก)

คำว่า “Liebe” มีความหมายในภาษาไทยว่า ความรัก (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 625) ความรักจัดเป็นคุณธรรมข้อสำคัญยิ่งในศาสนาคริสต์ นักบุญเปาโลได้กล่าวในจดหมายถึงคริสตจักรชาวเมืองโครินธ์ ฉบับที่ 1 ข้อ 13:13 ว่า ในบรรดา

สิ่งสำคัญสามสิ่ง คือ “ความเชื่อ ความหวังและความรัก ความรักยิ่งใหญ่ที่สุด”¹² (Thailand Bible Society 2009, 619) ด้วยเหตุนี้ภาษิตเยอรมันจึงให้ความสำคัญกับคุณธรรมหัวข้อความรักมาก และสาธยายแจกแจงเนื้อหาสาระของคุณธรรมข้อนี้อย่างกว้างขวาง ซึ่งพอจะแยกเป็นประเด็นสำคัญต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ◆ รูปแบบของความรัก
- ◆ อานุภาพของความรัก
- ◆ ประโยชน์และโทษของความรัก

8.1 รูปแบบของความรัก

ภาษิตเยอรมันแจกแจงความรักประเภทต่าง ๆ ทั้งความรักทางโลกย์และทางศาสนา ในทางโลกย์มี ความรักระหว่างชายหญิง ภาษิตกล่าวว่าความรักเป็นเรื่องของมนุษย์ทุกชนชั้น ไม่มีใครหลีกเลี่ยงความรักไปได้ ไม่ว่าจะเป็นคนสูงศักดิ์ เช่น เจ้าผู้ปกครอง หรือผู้ต่ำศักดิ์ เช่น สาวใช้ นอกจากนี้ความรักยังไม่มีพรมแดน รั้วสูง หรือพรมแดนมีอาจขวางกั้นความรักได้ ดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Der Liebe und dem Tode kann niemand entgehen. (W3; 131, L 60)

= ไม่มีใครที่อาจหลีกเลี่ยงความรักและความตายได้

Lieb' ergreift das feine Kleid, aber auch die Lumpenmaid. (W3; 142, L 297)

= ความรักจุใจจับพัสดราภรณ์ชุดงาม รวมทั้งเสื้อขอมซ่อของสาวใช้

Liebe fragt nach keinem Fürsten vnnd Herren. (W3; 149, L 447)

¹² ข้อความนี้มักใจความเป็นภาษาเยอรมันว่า “Nun aber bleiben Glaube, Hoffnung, Liebe, diese drei; aber die Liebe ist die größte unter ihnen. (Thailand Bible Society 2009, 619)

= ความรักไม่ถามไถ่ถึงเจ้าผู้ปกครองและนายเหนือหัว

Wahre L. kennt keine Grenzen. (W3; 159, L 701)

= รักแท้ไม่รู้จักพรมแดน

Liebe geht über Zaun und Hecke. (W3; 149, L 455)

= ความรักป็นข้ามรั้วและแนวไม้กั้น

ในเมื่อความรักไม่รู้จักพรมแดนและไม่อาจมีสิ่งใดมากีดกันความรักได้ จึงอาจมีความรักข้ามพรมแดนระหว่างคนต่างเชื้อชาติหรือศาสนา หรือความรักระหว่างชายหญิงที่มีชนชั้นหรืออายุแตกต่างกัน เช่น ความรักระหว่างเจ้าชายกับสาวสามัญชน หรือ ความรักระหว่างชายผู้สูงวัยกับหญิงสาวชาวบ้าน แต่กระนั้นยังมีภาษิตเยอรมันบางบทกล่าวถึงความรักระหว่างคู่ชายหญิงที่เสมอกัน ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Gleiche Liebe, gleiche Stände, gleiche Schöne, gleiche Jahr, gleiche Füße, gleiche Hände, so ist es ein gleiches Paar. (W3; 140, L250)

= ความรักต่อกัน ชนชั้นเดียวกัน ความงามพอ ๆ กัน ปีเดียวกัน มือและเท้าขนาดใกล้เคียงกัน จะเป็นคู่เสมอกัน

ในภาษิตบทนี้เป็นความรักของคู่หนุ่มสาวที่เสมอกัน หมายความว่า ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต้องมีความรักซึ่งกันและกัน ไม่ควรมีชาติกำเนิด ชนชั้นทางสังคม ขนาดรูปร่าง หรือ หน้าตาที่แตกต่างกันมากนัก หากแต่ควรมาจากชนชั้นเดียวกัน อายุไล่เลี่ยกัน ทางหน้าตาควรมีความงามพอ ๆ กัน และควรมีสรีระขนาดใกล้เคียงกัน จึงจะเป็นคู่ที่เสมอกัน

ความรักประเภทต่อมาที่ภาษิตกล่าวถึง คือ ความรักและความจงรักภักดีต่อเจ้าผู้ปกครองแคว้นแคว้น ความรักที่ประชาชนมีให้เจ้าผู้ครองแคว้นเป็นปรากฏการแข่งขันแย่งกันที่สุดของแผ่นดินที่จะคุ้มครองป้องกันเจ้าผู้ปกครอง ราษฎรทำหน้าที่เป็นองครักษ์ที่ดีที่สุดที่จะพิทักษ์เจ้าผู้ปกครองที่พวกเขารักและภักดี ดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Die Liebe der Unterthanen ist der Obrigkeit beste Hut. (W3; 135, L 128)

= ความรักของราษฎรเป็นเครื่องป้องกันที่ดีที่สุดสำหรับผู้ทรงอำนาจ

Liebe der Bürger ist des Landes stärkste Mauer. (W3; 148, L 425)

= ความรักของปวงประชาเป็นปราการที่แข็งแกร่งที่สุดของแผ่นดิน

Liebe des Volks ist des Fürsten beste Leibwacht. (W3; 148, L 426)

= ความรักของชาวประชาเป็นองครักษ์ที่ดีที่สุดของเจ้าผู้ปกครอง

นอกจากความรักในโลกอยู่แล้วภาษิตเยอรมันยังกล่าวถึงความรักทางศาสนาของ คริสต์ศาสนิกชน คือ ความรักต่อพระเจ้า ในคริสต์ศาสนาความรักต่อพระผู้เป็นเจ้ายิ่งใหญ่เหนือความรักอื่นใด ความรักนี้นำมาซึ่งความเชื่อที่แท้จริงในองค์พระผู้เป็นเจ้า ดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Die Lieb ist das einzige Wahrzeichen rechter Christen. (W3; 133, L 88)

= ความรักเป็นสัญลักษณ์ประการเดียวของชาวคริสต์ที่ดี

Keine Liebe über die Liebe zu Gott. (W3; 141, L 281)

= ไม่มีรักใดเหนือกว่าความรักในองค์พระผู้เป็นเจ้า

Wo keine Liebe, da ist auch kein wahrer Glaube. (W3; 163, L 786)

= ที่ใดที่ไม่มีความรัก ที่นั้นย่อมไม่มีความเชื่อที่แท้จริงด้วย

ศาสนาคริสต์ให้คุณค่าและความสำคัญยิ่งในประเด็นเรื่องความรัก ดังปรากฏชัดใน ถ้อยคำของนักบุญเปาโลในจดหมายซึ่งมีไปถึงคริสตจักรชาวเมืองโครินธ์ ฉบับที่หนึ่ง ข้อ 13:2 ความว่า “... แม้ข้าพเจ้าจะเผยพระวจนะได้ และเข้าใจในความล้าลึกทั้งปวงและมีความรู้ทั้งสิ้น และมีความเชื่อมากยิ่งที่สุดพอจะยกภูเขาไปได้ แต่ไม่มีความรัก ข้าพเจ้าก็ไม่มีค่าอะไรเลย...”¹³ (Thailand Bible Society 2009, 618) ในจดหมายฉบับเดียวกัน

¹³ ข้อความนี้มีใจความเป็นภาษาเยอรมันว่า “Und wenn ich prophetisch reden könnte und wüßte alle Geheimnisse und alle Erkenntnis und hätte allen Glauben, so daß ich Berge versetzen könnte, und hätte die Liebe nicht, so wäre ich nichts...” (Thailand Bible Society 2009, 618)

นี้นักบุญเปาโล ได้กล่าวว่าความรักยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดาสิ่งสำคัญสามสิ่ง คือ ความเชื่อ ความหวังและความรัก (Thailand Bible Society 2009, 619) สำหรับคริสตศาสนา ความรักเป็นสัญลักษณ์ที่ชี้บ่งความเป็นชาวคริสต์ที่ดี เพราะถ้าขาดเสียซึ่งความรัก ชาวคริสต์ผู้นั้นแม้จะเผยพระวจนะของพระเจ้าได้ จะเก่งกาจสามารถหรือมีความรู้มากมายสักเพียงใดก็ไม่มีคุณค่าใด ๆ เลย นอกจากความรักต่อองค์พระผู้เป็นเจ้าแล้ว ความรักที่สำคัญยิ่งในศาสนาคริสต์อีกประการหนึ่ง คือ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ (Nächstenliebe) พระเยซูทรงยกให้ความรักต่อพระผู้เป็นเจ้าและความรักต่อเพื่อนมนุษย์เป็นธรรมบัญญัติเอกในศาสนาคริสต์ ดังคำตอบของพระเยซูต่อคำถามของธรรมาจารย์คนหนึ่งซึ่งถามเรื่องพระบัญญัติข้อสำคัญที่สุด ในพระธรรม *มาระโก* 12:29-31 หัวข้อ *พระบัญญัติข้อสำคัญที่สุด* ความว่า

“พระเยซูจึงตรัสตอบคนนั้นว่า ‘ธรรมบัญญัติเอกนั้นคือว่า โอ คนอิสราเอล จงฟังเถิด พระเจ้าของเราทั้งหลายทรงเป็นพระเจ้าเดียว และพวกท่านจงรักพระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจของท่าน ด้วยสุดความคิด และด้วยสิ้นสุดกำลังของท่าน และธรรมบัญญัติที่สองนั้นคือ จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง ธรรมบัญญัติอื่นที่ใหญ่กว่าธรรมบัญญัติทั้งสองนี้ไม่มี’ (Thailand Bible Society 2009, 174)

มิใช่ให้รักแต่เพื่อนบ้านเท่านั้น พระเยซูยังทรงสอนให้รักแม้แต่ศัตรู ดังคำเทศนาเรื่อง *รักศัตรู* ในพระธรรม *ลูกา* 6 : 27-29 ความว่า

“... จงรักศัตรูของท่าน จงทำดีแก่ผู้ที่เกลียดชังท่าน จงอวยพรแก่คนที่แข่งด่าท่าน จงอธิษฐานเพื่อคนที่เคียดแค้นท่าน ผู้ใดตบแก้มของท่านข้างหนึ่ง จงหันอีกข้างหนึ่งให้เขาด้วย ...”¹⁴(Thailand Bible Society 2009, 225)

¹⁴ คำเทศนานี้มีเนื้อความในภาษาเยอรมันว่า “... Liebt eure Feinde; tut wohl denen, die euch hassen; segnet, die euch verfluchen; bittet für die, die euch beleidigen. Und wer dich

ด้วยเหตุนี้ประเด็นเรื่องความรักต่อเพื่อนบ้านหรือเพื่อนมนุษย์ก็ย่อมปรากฏในภาษิตเยอรมันด้วย ดังตัวอย่างภาษิตบทข้างล่างนี้

Liebe deine Nächsten, aber zuerst dich selbst. (W3; 167, Lieben 38)

จงรักเพื่อนมนุษย์ แต่ในเบื้องต้นให้รักตัวเองเสียก่อน

ภาษิตมีใจความสองส่วน ส่วนแรกมีใจความว่า จงรักเพื่อนมนุษย์ แต่ส่วนที่สองเป็นข้อคิดเตือนสติผู้คนที่ว่า ก่อนจะรักเพื่อนมนุษย์ต้องรู้จักรักตัวเองและช่วยเหลือตัวเองเสียก่อน

8.2 อานุภาพของความรัก

ภาษิตแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงอานุภาพหรืออำนาจของความรัก ภาษิตบอกว่าความรักทำได้ทุกสิ่ง ความรักไม่รู้จักความกลัวและไม่หวาดเกรงอันตรายใด ๆ ความรักมีพลังมหาศาล หากจะเปรียบเทียบพลังของความรัก ความรักมีพลังมากกว่าพลังของม้าขาวสี่ตัวเสียอีก ท้ายที่สุดภาษิตระบุว่าพลังแห่งรักแข็งแกร่งยิ่งกว่าความตาย ดังความในภาษิตต่อไปนี้

Die Liebe kann alles. (W3; 136, L 128)

= ความรักทำได้ทุกอย่าง

Die Liebe kennt keine Furcht. (W3; 136, L 163)

= ความรักไม่รู้จักความหวาดกลัว

Liebe fürchtet keine Gefahr. (W3; 149, L 452)

= ความรักไม่เกรงกลัวอันตราย

Die Liebe zieht mehr als vier Schimmel. (W3; 137, L 192)

= ความรักมีพลังดูดลากมากกว่าอาซาชาวถึงสี่ตัว

Die Liebe ist stärker als der Tod. (W3; 136, L160)

= ความรักแข็งแกร่งกว่าความตาย

8.3 ประโยชน์และโทษของความรัก

ภาษิตเยอรมันบรรยายประโยชน์และโทษของความรักอย่างละเอียด ภาษิตชี้ให้เห็นว่าความรัก คือความมั่งคั่งร่ำรวยที่สุด เพราะเมื่อมีความรักและความสุขเต็มเปี่ยมหัวใจทรัพย์สินหรือเงินทองมากสักเท่าใดก็มิอาจเทียบได้กับความรัก ความรักนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในด้านการปกครอง บ้านเมืองใดหากปกครองด้วยความรัก ราษฎรจะรักและภักดีต่อเจ้าผู้ปกครอง บ้านเมืองนั้นก็ไมจำเป็นต้องมีกฎหมายมากมายเพื่อใช้บังคับและลงโทษผู้กระทำความผิด ดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Liebe ist der grösste Reichtum. (W3; 150, L 477)

= ความรักเป็นความมั่งคั่งที่สุด

Lieb und einigkeit erhelt frid. (W3; 147, L 390)

= ความรักและความสามัคคีรักษาสันติสุข

Wo Liebe ist, da ist auch Gehorsam. (W3; 163, L 804)

= ที่ใดมีรัก ที่นั่นมีความภักดีของปวงประชาด้วย

Wo Liebe regiert, da darf's nicht vieler Gesetze. (W3; 164, L 812)

= ที่ใดปกครองด้วยความรัก ที่นั่นย่อมไม่ต้องมีกฎหมายมากมาย

ในเวลาเดียวกันเพราะความรักเป็นสิ่งที่ไม่จีรังและแปรเปลี่ยนได้ ความรักที่ไม่สมหวังอาจนำมาซึ่งความทุกข์และความทรมาน บางครั้งก่อให้เกิดความโศกเศร้าแสนสาหัส ขนาดคล้ายกับตายทั้งเป็น ดังเนื้อความของภาษิตที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างล่างนี้

Die Liebe vergeht und das Elend besteht. (W3; 137, L 187)

= ความรักเสื่อมคลาย ความทุกข์ระทมดำรงอยู่

Lieb bringt Leid vnd grosse Pein. (W3; 142, L 287)

= ความรักนำมาซึ่งความทุกข์และความทรมานเหลือคณา

Die Liebe ist ein lebendiger Tod und ein sterbendes Leben. (W3; 136, L 148)

= ความรักเป็นความตายทั้งเป็น และเป็นชีวาที่กำลังมอดม้วย

9. Gottesfurcht (ความยำเกรงพระเจ้า)

คำว่า “Gottesfurcht” มีความหมายในภาษาไทยว่าความเคารพยำเกรงพระเจ้า (Drosdowski 1983, 509) ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญของชาวคริสต์ ดังปรากฏในโอวาทของ โมเสส ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ในพระธรรม *เฉลยธรรมบัญญัติ* ข้อ 6:13 ที่โมเสสสั่งสอนประชาชนอิสราเอลให้เคารพยำเกรงพระเจ้า ความว่า “ท่านจงยำเกรง พระยาห์เวห์พระเจ้าของท่าน ท่านจงปรนนิบัติพระองค์และสาบานโดยออกพระนามของ พระองค์” (Thailand Bible Society 2011, 223)

ภาษิตเยอรมันกล่าวว่า ความเคารพยำเกรงพระเจ้าเป็นประโยชน์ในทุกสิ่ง ทำให้บุคคล ผู้เคารพยำเกรงพระเจ้าสูงส่ง ความเคารพยำเกรงพระเจ้าเป็นบ่อเกิดหรือที่มาของคุณธรรม ทั้งปวง เพราะผู้ใดที่เคารพยำเกรงพระเจ้าจะปฏิบัติตามคำสอนและบทบัญญัติของพระองค์ อย่างเคร่งครัด จะดำรงชีวิตในศีลธรรมจรรยาอันดีงาม ผู้นั้นจึงเป็นผู้ประกอบแต่คุณธรรม ความดี ตั้งใจความในภาษิตต่อไปนี้

Gottesforcht ist zu allen dingen nutz. (W2; 110, G 3)

= ความเคารพยำเกรงพระเจ้าเป็นคุณในทุกสิ่ง

Gottesforcht macht edel. (W2; 110, G 4)

= ความเคารพยำเกรงพระเจ้าทำให้สูงส่ง

Gottesfurcht ist die Quelle aller Tugend. (W2; 110, G 5)

= ความเคารพยำเกรงพระเจ้าเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมทั้งปวง

ยิ่งไปกว่านี้ภาษิตยังเน้นย้ำว่าความเคารพยำเกรงพระเจ้าเป็นจุดเริ่มต้นของปัญญา และฝากคำเตือนมายังคริสต์ศาสนิกชนทั้งหลายว่า ความเคารพยำเกรงพระเจ้าทำให้ชาวคริสต์สามารถดำรงชีวิตอย่างสงบสุขได้ ผู้ที่ขาดคุณธรรมข้อนี้ไม่อาจมีชีวิตที่สงบสุขได้ ดังความในภาษิต 3 บทต่อไปนี้

Gotsforcht ist der weissheit anfang. (W2; 109, G 2)

= ความเคารพยำเกรงพระเจ้าเป็นจุดเริ่มต้นของปัญญา

Wer nicht Gottesfurcht im Herzen hat, mag täglich Honig und Milch zu essen haben, er kann doch nicht ruhig leben. (W2; 110, G 13)

= ผู้ขาดความเคารพยำเกรงพระเจ้าในหัวใจ แม้อาจมีน้ำผึ้งและน้ำนมให้รับประทานทุกวัน ก็ไม่อาจดำรงชีวิตอย่างสงบสุขได้

ภาษิตบทแรกที่ว่า “Gotsforcht ist der weissheit anfang.” (ความเคารพยำเกรงพระเจ้าเป็นจุดเริ่มต้นของปัญญา) มาจากพระธรรม *สุภาษิต* ข้อ 1:7 ในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ในพระธรรม *สุภาษิต* มีการกล่าวถึง ความเคารพยำเกรงพระเป็นเจ้าหลายที่ด้วยกัน นอกจากในพระธรรมบทนี้แล้ว ยังพบคุณธรรมหัวข้อนี้ในพระธรรมบทอื่น เป็นต้นว่า ในพระธรรม *เฉลยธรรมบัญญัติ* ที่โมเสสให้โอวาทประชาชนอิสราเอลเรื่องความเคารพยำเกรงพระเจ้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

ในภาษิตบทที่สองเป็นคำเตือนสำหรับผู้ที่ไม่เคารพยำเกรงพระเจ้า ว่าพวกเขาจักไม่อาจดำรงชีวิตอย่างสงบสุขได้ แม้จะอยู่ในดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ขนาดมีน้ำนมและน้ำผึ้ง

ให้บริโภคน้ำทุกวัน ในพระธรรม *เฉลยธรรมบัญญัติ* ข้อ 6:3 โมเสสกล่าวถึงดินแดนคานาอัน ที่พวกอิสราเอลจะเดินทางข้ามไปยังดินแดนที่เรียกว่า เป็นดินแดนอุดมสมบูรณ์ที่พระเจ้าทรงสัญญาแก่บรรพบุรุษของชาวอิสราเอลว่าจะประทานดินแดนนี้แก่พวกเขา ความว่า

“โอ คนอิสราเอล จงฟังและจงระวังที่จะทำตามเพื่อที่จะเป็นการดีต่อท่าน และเพื่อท่านทั้งหลายจะทวียิ่งขึ้นในแผ่นดินที่มีน้ำนมและน้ำผึ้งไหลบริบูรณ์ ดังที่พระยาห์เวห์พระเจ้าแห่งบรรพบุรุษของท่านได้ทรงสัญญากับท่าน” (Thailand Bible Society 2011, 222)

ดังนั้นดินแดนที่มีน้ำนมและน้ำผึ้งบริบูรณ์ในภาษิตบทที่สองจึงหมายถึงดินแดนคานาอันนั่นเอง แม้จะได้อยู่ในดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ที่มีน้ำนมและน้ำผึ้งให้รับประทานทุกวัน แต่หากไม่เคารพยำเกรงพระเจ้า คือ ไม่รักษาทบบัญญัติของพระองค์ ไม่ปฏิบัติตามพระโอวาทของพระองค์ หรือหลงลืมองค์พระยาห์เวห์ ไปสักการะนับถือพระเจ้าหรือเทพเจ้าอื่น ผลที่จะเกิดตามมา คือ ชีวิตลำเค็ญที่หาความสงบสุขมิได้ เพราะพวกเขาเหล่านี้จะไม่ได้รับพระพรของพระเจ้าอีกต่อไป สำหรับผู้ที่เคารพยำเกรงพระเจ้า พระองค์จะประทานพรให้ครอบครัวของบุคคลนั้นประสบความสุขความเจริญต่าง ๆ ดังคำบรรยายในพระธรรม *สดุดี* 128: 1-2 และ 4 หัวข้อ *พระพรมีแก่ครอบครัวของผู้ยำเกรงพระเจ้า* ความว่า

“ทุกคนที่ยำเกรงพระยาห์เวห์ก็เป็นสุข คือ คนที่เดินในพระมรรคาของพระองค์ท่านจะได้กินผลผลิตจากน้ำพักน้ำแรงของท่าน ท่านจะเป็นสุข และท่านจะเจริญ... ดังนั้นแหละ คนที่ยำเกรงพระยาห์เวห์จะได้รับพระพร”

(Thailand Bible Society 2011, 809)

สำหรับพวกที่ไม่เคารพยำเกรงพระเจ้า นอกจากจะไม่ได้รับพระพรจากพระเจ้าแล้ว พระองค์จะสาปแช่งให้พวกเขาประสบความทุกข์ยากสารพันและความหายนะในชีวิต ดังคำเตือนของโมเสส ในพระธรรม *เฉลยธรรมบัญญัติ* 28: 20-22 หัวข้อ *การตกเดือนเรื่อง การไม่เชื่อฟัง* ที่จะขอยกเป็นตัวอย่าง ดังนี้

“พระยาห์เวห์จะทรงส่งคำสาปแช่ง ความวุ่นวาย และการตำหนิยัง
กิจการทั้งสิ้นที่มีมือท่านทำ จนท่านจะถูกทำลายและพินาศอย่างรวดเร็ว
เนื่องด้วยความชั่วที่ท่านได้ทำ เพราะท่านได้ทอดทิ้งพระองค์เสีย พระยาห์เวห์
จะทรงบันดาลให้โรคร้ายติดพันท่าน จนพระองค์จะทรงเผาผลาญท่านให้
สิ้นเสียจากแผ่นดินซึ่งท่านเข้ายึดครองนั้น พระยาห์เวห์จะทรงเขียนตี
ท่านด้วยความขุบขอมและด้วยการป่วยไข้ การอักเสบ ความร้อนอย่าง
รุนแรง ด้วยดาบ ด้วยแผลพุพอง ด้วยเชื้อรา และสิ่งเหล่านี้จะติดตามท่าน
ไปจนท่านพินาศ” (Thailand Bible Society 2011, 250)

กล่าวโดยสรุปผู้ที่ไม่มีแผนการพยำเกรงพระเจ้าจะถูกพระองค์สาปแช่งให้ประสบ
ความวิบัติและหายนะรูปแบบต่าง ๆ ในชีวิต จึงไม่มีโอกาสที่จะได้มีชีวิตที่สงบสุขแบบผู้ที่
มีความพยำเกรงพระเจ้าเลย

10. Demut (ความอ่อนน้อมถ่อมตน)

คำว่า “Demut” เป็นคำนามในภาษาเยอรมัน แปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า “humility, humbleness” (*Langenscheidts Grosswörterbuch Der Englischen und Deutschen Sprache* 1988, 268) ซึ่งมีความหมายในภาษาไทยว่า “ความถ่อมตน ความนอบน้อม” (Thianchai 1987, 678) หรือความอ่อนน้อมถ่อมตนนั่นเอง

คุณธรรมข้อนี้พบได้ในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ ในพระธรรมหลายบท
เป็นต้นว่าในจดหมายของท่านยากอบที่มีไปถึงคนสิบสองเผ่า ข้อ 4:6 ยากอบกล่าวถึงคน
ถ่อมตัวว่าจะได้รับพระคุณ (Gnade) จากพระเป็นเจ้าความว่า “พระเจ้าทรงต่อสู้ผู้ที่หยิ่ง

จงหอง แต่ทรงประทานพระคุณแก่คนที่ใจถ่อม (=ถ่อมตน)”¹⁵ (Thailand Bible Society 2009, 861) ถ้อยคำนี้ยากอบหยิบยกมาจากพระธรรม *สุภาพิต* ข้อ 3:34 ในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม

ภาษิตเยอรมันกล่าวถึงคุณธรรมหัวข้อความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างกว้างขวาง ซึ่งมีเนื้อหาพอจะแยกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ 2 ประเด็นดังนี้

- ◆ คุณประโยชน์ของความอ่อนน้อมถ่อมตน
- ◆ คุณธรรมที่คู่กับความถ่อมตน

10.1 คุณประโยชน์ของความอ่อนน้อมถ่อมตน

ภาษิตกล่าวว่าความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นบ่อเกิดแห่งเกียรติยศและจะนำเกียรติยศมาสู่บุคคลเจ้าของคุณธรรม ไม่ว่าบุคคลนี้จะอยู่ในชนชั้นหรือวัยใด ทั้งนี้เพราะความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นคุณธรรมสำหรับผู้คนทุกชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ดีสูงศักดิ์หรือผู้ต่ำต้อยในสังคม และเป็นคุณธรรมสำหรับคนทุกวัย ตั้งแต่ผู้อาวุโสสูงจนถึงเยาวชน ดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Demuth ist die Mutter der Ehre. (W1; 570, D 14)

= ความอ่อนน้อมเป็นมารดรแห่งเกียรติยศ

Demuth ist eine Tugend, die das Alter zielt wie die Jugend. (W1; 570, D 17)

= ความอ่อนน้อมเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องประดับสำหรับทั้งผู้เฒ่าและเยาวชน

¹⁵ ข้อความนี้มีเนื้อความเป็นภาษาเยอรมันว่า “Gott widersteht den Hochmütigen, aber den Demütigen gibt er Gnade.” (Thailand Bible Society 2009, 861)

Demuth zielt in allen Dingen den Vornehmen und den Geringen.

(W1; 570, D22)

= ความถ่อมตนในทุก ๆ เรื่องเป็นอาภรณ์ประดับทั้งผู้สูงศักดิ์และผู้ต่ำศักดิ์

ดังนั้นหากบุคคลใดมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ผู้นั้นจะเป็นคนที่มีเกียรติในสังคม เช่นเดียวกับเจ้านายหรือผู้คนในชนชั้นสูง ยิ่งไปกว่านั้นความถ่อมตนยังเป็นคุณธรรมประเสริฐที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นเทวดา ขณะที่ความยโสโอหังอันเป็นลักษณะตรงกันข้ามกับความอ่อนน้อมทำให้คนเรากลายเป็นซาตาน ดังใจความของภาษิตบทที่ว่า

Demuth macht Menschen zu Engeln, Hoffart zu Teufeln. (W1; 570,

D 21)

= ความอ่อนน้อมทำให้มนุษย์เป็นเทวดา ทว่าความยโสโอหังทำให้เป็นซาตาน

หมายความว่า การที่คนเราถ่อมตัวและนอบน้อมกลับทำให้คนเราสูงส่งขึ้น ขณะที่ความยโสโอหังกลับมีผลในทางตรงกันข้าม คือ ทำให้เราก็ต่ำลงกลายเป็นซาตานหรือผีร้าย

นอกจากนี้ภาษิตได้ฝากข้อคิดว่าคุณธรรมข้อนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยามที่คนเราประสบความสำเร็จและความยินดี เพราะความอ่อนน้อมจะช่วยกำกับมิให้เราดีใจจนเกินขอบเขต หรือฮึกเหิมจนถึงขั้นลืมตัว ซึ่งอาจนำไปสู่ความยโสโอหังได้ แต่ในเวลาที่เราประสบความทุกข์ คนเราจำเป็นต้องพึ่งคุณธรรมข้ออื่น คือ ความอดทนอดกลั้น (Geduld) ความอดทนอดกลั้นจะช่วยประคับประคองจิตใจที่หม่นหมองให้ผ่านพ้นช่วงเวลาแห่งความยากลำบากนี้ไปได้ ดังความของภาษิตที่ว่า

Demuth in Freuden, Geduld im Leiden. (W1; 570, D 12)

= พึงถ่อมตนในยามสุขสิปรีดีเปรม พึงอดทนในยามทุกข์ระทม

10.2 คุณธรรมที่คู่กับความอ่อนน้อมถ่อมตน

คุณธรรมที่เสริมความอ่อนน้อมถ่อมตน คือ ความสุภาพ โดยภาษิตบอกว่าความอ่อนน้อมกับความสุภาพร่วมกันเป็นชุดคุณธรรม ที่จะสร้างคุณค่าให้แก่ผู้เป็นเจ้าของคุณธรรมเหล่านี้ ซึ่งคุณค่าอันสูงส่งนี้เมื่อเปรียบกับเสื้อชุดทองคำ ยังมีค่ามากกว่าเสียอีก ดังความในภาษิตต่อไปนี้

Demut vnd höfflichkeit zielt vil mehr, denn ein gulden Kleid. (W1: 570, D 6)

= ความอ่อนน้อมและความสุภาพเป็นอาภรณ์ประดับที่เลอค่ากว่าเสื้อชุดทองคำ

หมายความว่าคุณธรรมทั้ง 2 ประการ คือ ความอ่อนน้อมและความสุภาพร่วมกันสร้างคุณค่าให้แก่บุคคลที่มีคุณธรรมนี้ มากกว่าเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ทำจากทองคำ แม้ทองคำจะเป็นโลหะล้ำค่า (edles Metall) ก็ยังมีค่าด้อยกว่าความอ่อนน้อมและความสุภาพ จึงกล่าวได้ว่าคุณธรรมทั้ง 2 ประการนี้ช่วยสร้างคุณค่าทางจริยธรรมให้บุคคลมากกว่าโลหะล้ำค่า เช่น ทองคำเสียอีก

11. Bescheidenheit (ความสมถะเรียบง่าย)

คำว่า “Bescheidenheit” ในภาษาเยอรมันมีความหมายว่าความเรียบง่าย ความพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ ถือสันโดษ ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือเรียกร้องอะไร (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 150) จึงขอสรุปความหมายในภาษาไทยด้วยคำว่า ความสมถะเรียบง่าย

ภาษาซีเยอรมันกล่าวถึงคุณธรรมเรื่องความสมถะเรียบง่ายอย่างสั้น ๆ ว่าความสมถะเรียบง่ายสถิตอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ตลอดเวลา และยกย่องคุณธรรมข้อนี้ว่าเป็นปัสตราภรณ์ที่งดงามและเป็นที่มาของคุณธรรมทั้งหลาย เปรียบเสมือนผอบที่บรรจุคุณธรรมข้อต่าง ๆ ดึงใจความในภาษิตต่อไปนี้

Bescheidenheit und Geduld behält in guter Sache allzeit den Platz.

(W1; 320, B6)

= ความสมถะและความอดทนสถิตอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ตลอดเวลา

Bescheidenheit ist ein schönes Kleid. (W1; 320, B 2)

= ความสมถะเป็นปัสตราภรณ์ที่งดงาม

Bescheidenheit ist die Mutter der Tugend. (W1; 320, B 3)

= ความสมถะเป็นมารดรแห่งคุณธรรม

Die bescheidenheit hüpsch vnd fein ist aller anderer tugent schrein.

(W1; 320, B 7)

= ความสมถะที่งดงามและทรงคุณค่าเป็นผอบบรรจุคุณธรรมข้อต่าง ๆ

12. Sanftmut (ความอ่อนโยน)

คำว่า “Sanftmut” เป็นคำนามในภาษาเยอรมัน มีความหมายในภาษาไทยว่า ความอ่อนโยน ความนุ่มนวล (Drosdowski 1983, 1066) ในภาษาซีเยอรมันความอ่อนโยนจัดเป็นคุณธรรมสำหรับทั้งบุรุษและสตรี ดึงใจความในภาษิตที่ว่า

Durch Sanftmut herrscht das Weib. (W3; 1864, S1)

= สตรีปกครองด้วยความอ่อนโยน

Sanftmut ist ein Herrenzier. (W3; 1864, S7)

= ความอ่อนโยนเป็นอาภรณ์ของบุรุษ

ขณะที่ความอ่อนโยนเป็นเครื่องมือสำคัญของสตรีในการปกครอง ความอ่อนโยนก็เป็นเครื่องประดับสำหรับบุรุษเช่นกัน

คุณธรรมข้อนี้มีประโยชน์นานา กล่าวคือ พลังของความอ่อนโยนช่วยทำทุกอย่างให้ดี ความอ่อนโยนเป็นเครื่องมือเยียวยารักษาความแตกร้าระหว่างกลุ่มคน กล่าวคือ ช่วยสมานฉันท์และระงับความโกรธได้ ภาษิตจึงมีทัศนะว่าคนเราประสพชัยชนะด้วยความอ่อนโยนมากกว่าการใช้กำลังและความรุนแรง ดังใจความของภาษิตต่อไปนี้

Sanftmut hat grosse Gewalt. (W3; 1864, S 6)

= ความอ่อนโยนมีพลังมาก

Sanftmut macht alles gut. (W3; 1864, S 8)

= ความอ่อนโยนทำทุกอย่างให้ดี

Mit Sanftmut wird der Bruch geheilt. (W3; 1864, S 3)

= ความอ่อนโยนเยียวยารักษาความแตกร้าได้

Sanftmut stillt den Zorn. (W3; 1864, S 9)

= ความอ่อนโยนช่วยระงับความโกรธา

Man gewinnt mehr mit Sanftmut als mit Gewalt. (W3; 1864, S 2)

= คนเราประสพชัยชนะด้วยความอ่อนโยนมากกว่าใช้กำลัง

คุณธรรมข้อนี้จึงสำคัญยิ่งต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของผู้คนในสังคม ด้วยเหตุนี้ความอ่อนโยนจึงเป็นคุณสมบัติสำคัญข้อหนึ่งสำหรับพระราชอาผู้ปกครอง¹⁶ แม้พระราชอาจะมีอำนาจปกครองเด็ดขาดในฐานะราชันในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทว่าการ

¹⁶ ดูเพิ่มเติมเรื่อง คุณสมบัติของพระราชอา ใน พระราชอาในภาษิตเยอรมัน ของ ชูศรี มีวงศ์อุโฆษ (Chusri 2009)

ปกครองบ้านเมืองให้เกิดความสงบสุขนั้น พระราชาไม่สมควรใช้อำนาจและความเด็ดขาดกับประชาชน หากควรใช้ความเป็นมิตร และความอ่อนโยนต่อราษฎรของพระองค์ ดังความในภาษิตที่ว่า

Ein Regent soll sein Macht, Stärke und Ernst wider seine Feindt, aber gegen die Underthanen Freundigkeit und Sanftmuth brauchen. (W3; 1585: Regent 21)

= พระราชาพึงสำแดงอำนาจ กำลังและความแข็งกร้าวต่ออริราชศัตรู ว่าสำหรับพสกนิกรทรงต้องใช้ความเป็นมิตรและความอ่อนโยน

13. Höflichkeit (ความสุภาพ)

คำนาม “Höflichkeit” ในภาษาเยอรมันมีความหมายว่า ความสุภาพเรียบร้อยในกรอบหรือระเบียบของสังคม (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 497) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ความสุภาพ

ภาษิตเยอรมันกล่าวถึงคุณประโยชน์ของความสุภาพดังนี้ ความสุภาพมีค่ายิ่งกว่าความสวยงามเสียอีก เพราะสตรีหรือบุรุษแม้จะมีหน้าตาดี หล่อเหลา หากกิริยาอาการหยาบคาย จะหมดค่าทันที สำหรับบุรุษเพศ ความสุภาพเปรียบได้กับเครื่องประดับที่ช่วยเพิ่มค่าให้บุรุษ โดยที่ไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไร เนื่องจากความสุภาพเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก ด้วยคุณสมบัติข้อนี้เราจึงอาจเดินทางท่องเที่ยวไปทั่วโลก ซึ่งหมายความว่าคนสุภาพเป็นที่ต้อนรับทั่วทุกแห่งหน ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Höflichkeit geht vor Schönheit. (W2; 731, H 4)

= ความสุภาพมาก่อนความสวยงาม

Höflichkeit ziert den Mann und kostet nichts. (W2; 732, H 20)

= ความสุภาพเป็นเครื่องประดับที่บุรุษได้มาโดยไม่ต้องเสียอะไรเลย

Mit Höflichkeit kommt man durch die Welt. (W2; 732, H 23)

= ความสุภาพช่วยให้เราเดินทางท่องเที่ยวไปได้ทั่วโลก

ยิ่งเมื่อความสุภาพผสมกับความซื่อตรงก็ยิ่งเป็นเครื่องมือเอาชนะใจคนได้ เปรียบเหมือนกุญแจไขสู่หัวใจผู้คนทั้งหลาย ดังความในภาษิตที่ว่า

Höflichkeit und Ehrlichkeit sind Schlüssel zu aller Menschen Herzen. (W2; 732, H 14)

= ความสุภาพและความซื่อตรงเป็นกุญแจไขสู่หัวใจมนุษย์

ในเวลาเดียวกันภาษิตเตือนว่าความสุภาพนี้ต้องพอเหมาะพอควร หากความสุภาพนี้มากจนเกินระดับความพอดี อาจเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเจ้าของความสุภาพมีเจตนาหลอกลวงแอบแฝงอยู่ ดังความในภาษิตที่ว่า

Von grosser Höflichkeit ist Betrug nicht weit. (W2; 733, H 25)

= ความสุภาพมากเกินไป การฉ้อฉลหลอกลวงอยู่ไม่ไกล

14. Ehrlichkeit (ความซื่อตรง)

คำว่า “Ehrlichkeit” มีความหมายในภาษาไทยว่า ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ พูดความจริง ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 254) ภาษิตเยอรมันนำเสนอคุณธรรมเรื่องความซื่อตรงในรูปของคำนาม คือ “Ehrlichkeit” และ คำคุณศัพท์ คือ “ehrlich”

ภาษิตเยอรมันกล่าวถึงความซื่อตรง ใน 3 ประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ

- ◆ ความซื่อตรง เป็นสิ่งจีรัง
- ◆ ความซื่อตรงเป็นเรื่องยากลำบาก
- ◆ ความซื่อตรงมีคุณประโยชน์

14.1 ความซื่อตรงเป็นสิ่งจีรัง

ความซื่อตรง เป็นสิ่งจีรังและดำรงอยู่ตลอดไป ความซื่อตรงมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับทั่วทั้งปฐพี หากจะเปรียบเทียบ ก็อาจเปรียบความซื่อตรงได้กับหนังสือเดินทางที่สามารถใช้เดินทางไปทุกหนทุกแห่ง ดังใจความของภาษิตต่อไปนี้

Ehrlich währt ewig. (W1; 748, E 12)

= ความซื่อตรงดำรงอยู่ชั่ววันรันดร์

Ehrlich gilt durch die ganze Welt. (W 5; 1215, E 29)

= ความซื่อตรงมีค่าทั่วทั้งโลกา

Ehrlichkeit bleibt der beste Reisepass. (W 5; 1215, Ehrlichkeit 11)

= ความซื่อตรงเป็นหนังสือเดินทางที่ดีที่สุด

14.2 ความซื่อตรงเป็นเรื่องยากลำบาก

ความซื่อตรงเป็นเรื่องยากลำบาก เพราะผู้ที่ซื่อตรงต้องดำรงชีวิตอย่างไม่สุขสบายนัก เพราะการประกอบสัมมาอาชีพด้วยความซื่อตรงย่อมจะมีรายได้ไม่มาก จึงต้องใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ต้องคอยปะชุนเสื้อผ้าเก่า และซ่อมแซมข้าวของเครื่องใช้ในบ้าน ดังใจความในภาษิต 2 บทนี้

Ehrlich ist beschwerlich. (W1; 748, E 6)

= ความซื่อตรงเป็นเรื่องยากลำบาก

Wer sich ehrlich will ernähren, muss viel flicken und wenig zehren.

(W1; 748, E 22)

= ผู้ต้องการเลี้ยงดูตัวเองอย่างซื่อสัตย์ซื่อตรง ต้องปะปนซ่อมแซมมากและ
บริโภคแต่น้อย

14.3 ความซื่อตรงมีคุณประโยชน์

ความซื่อตรงมีคุณประโยชน์หรือข้อดีตรงที่ผู้ซื่อตรงสามารถดำเนินชีวิตได้อย่าง
เปิดเผย ตรงไปตรงมา ไม่ต้องหลบซ่อนหรือปิดบังซ่อนเร้นเรื่องราวที่มีอยากให้ผู้อื่นรู้ คน
ซื่อตรงจึงสามารถดำเนินชีวิตด้วยความสบายใจ ไม่ต้องหวาดระแวง หรือเกรงกลัวสิ่งใด
ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Ehrlich scheuet kein Licht. (W1; 748, E 9)

= ความซื่อตรงไม่หลบเลี่ยงแสงไฟ

Wer ehrlich ist, braucht nicht viel Heimlichkeit. (W1; 749, E 19)

= ผู้ซื่อตรงไม่ต้องปิดบังซ่อนเร้นมากนัก

Ehrlich ist der rechte Weg. (W 5; 1215, E 30)

= ความซื่อตรงเป็นวิถีที่ถูกต้อง

Ehrlichkeit ist die beste Politik. (W1; 749, Ehrlichkeit 4)

= ความซื่อตรงเป็นกลยุทธ์ที่แยบคายที่สุด

ภาษิตบทแรกที่ว่า “Ehrlich scheuet kein Licht.” ซึ่งแปลตรงตัวว่า ความซื่อตรง
ไม่หลบเลี่ยงแสงไฟ มีความหมายว่า ความซื่อตรงไม่ต้องคอยหลบซ่อนตัว เพราะสำนวน
“das Licht scheuen” ในภาษิต มีความหมายว่า “ต้องหลบซ่อนตัว หรือลงมือก่อเรื่อง

ที่เป็นความลับและผิดกฎหมาย หรือวางแผนก่ออาชญากรรม” (Röhrich 2003, 962) เนื่องจากคนซื่อตรงไม่ได้คิดก่อเรื่องผิดกฎหมายหรือมีเรื่องลับลมคมในที่จะต้องปิดบังซ่อนเร้น จึงสามารถดำเนินชีวิตอย่างเปิดเผย โดยไม่ต้องหวั่นเกรงว่าจะถูกเปิดโปงความลับหรือความไม่เที่ยงามประการใด ภาษาจึงสรุปว่าความซื่อตรงเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและเป็นอุบายแห่งการดำเนินชีวิตที่แยบคายที่สุด

15. Treue (ความซื่อสัตย์, ความภักดี)

คำนาม “Treue” ในภาษาเยอรมัน มีความหมายว่า ความซื่อสัตย์ ความภักดี (Drosdowski 1983, 1288) ภาษาเยอรมันนำเสนอคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์และความภักดีนอกจากที่คำนาม “Treue” แล้ว ยังนำเสนอที่คำคุณศัพท์ “treu” ภาษาเยอรมันกล่าวถึงคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์และความภักดีใน 2 ประเด็นหลัก คือ

- ◆ รูปแบบของความซื่อสัตย์
- ◆ คุณค่าของความซื่อสัตย์

15.1 รูปแบบของความซื่อสัตย์

ภาษิตกล่าวถึงความซื่อสัตย์ 3 รูปแบบ ได้แก่ ความภักดีของราษฎรต่อเจ้าผู้ปกครอง ความซื่อสัตย์ต่อความรัก และความซื่อสัตย์ของสัตว์เลี้ยงต่อเจ้านายของมัน เช่น ความภักดีของสุนัข โดยมีใจความในภาษิตดังต่อไปนี้

Die Treue der Bürger ist des Fürsten bester Schutz. (W4; 1309, T 10)

= ความภักดีของทวยราษฎรเป็นเครื่องปกป้องเจ้าผู้ปกครองที่ดีที่สุด

Treue ist eine Schwester der Liebe. (W4; 1311, T48)

= ความซื่อสัตย์เป็นน้องสาวของความรัก

Treue wird gefunden in der Hütte bei den Hunden. (W4; 1311, T 59)

= ความซื่อสัตย์พบได้จากสุนัขที่เลี้ยงในบ้าน

ภาษิตชี้ให้เห็นว่าความซื่อสัตย์มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น คือ ระหว่างราษฎรกับเจ้าผู้ปกครองในรูปของความจงรักภักดี และระหว่างบุคคลที่รักกันในรูปแบบของความซื่อสัตย์ต่อสามีหรือภรรยา แต่อาจเกิดขึ้นระหว่างสัตว์กับมนุษย์ก็ได้ ที่เด่นชัดที่สุด คือ ความภักดีของสุนัขต่อเจ้านายที่เลี้ยงมัน

15.2 คุณค่าของความซื่อสัตย์

ภาษิตชี้ให้เห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ โดยเปรียบเทียบคุณค่าของคุณธรรมข้อนี้กับเครื่องแต่งกายที่งดงามที่สุด และระบุว่าความซื่อสัตย์มีค่าล้ำเลิศกว่าโลหะที่ทรงคุณค่า คือ ทองคำ เสียอีก ความซื่อสัตย์จะดำรงตลอดไปเฉกเช่นสัจธรรม ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Treue ist allzeit das schönste Kleid. (W4; 1311, T 44)

= ความซื่อสัตย์เป็นพัสดราภรณ์ที่งดงามที่สุดเสมอ

Treue und warhait bleibt bestehn. (W4; 1312, T 80)

= ความซื่อสัตย์และสัจธรรมดำรงอยู่ชั่ววันรันดร์

Treu ist edler den Gold. (W4; 1311, T 64)

= ความซื่อสัตย์เลอค่ากว่าทองคำ

ภาษิตบทสุดท้ายยกย่องความซื่อสัตย์ว่ามีค่ายิ่งกว่าทองคำ ตามปกติในภาษาเยอรมันมีการเปรียบเทียบความซื่อสัตย์กับทองคำ เช่น ในสำนวนว่า “treu wie Gold” (ซื่อสัตย์ราวทองคำ) (Röhrich 2003, 566) แต่ในที่นี้ภาษิตต้องการเน้นคุณค่าของความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นนามธรรมว่ามีค่ายิ่งกว่าทองคำอันเป็นโลหะล้ำค่าเสียอีก

นอกจากนี้ภาษิตยังระบุว่าความซื่อสัตย์ต้องบังเกิดขึ้นมาจากใจของบุคคลนั้น มิใช่เกิดจากการบังคับขั้บไส ดั่งใจความของภาษิตที่ว่า

Zur Treue kann man niemand zwingen. (W4; 1313, T 101)

= เรามีอาจบังคับใครให้ซื่อสัตย์ได้

16. Fleiß (ความขยันหมั่นเพียร)

คำว่า “Fleiß” มีความหมายว่า ความขยันหรือความขยันหมั่นเพียร (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 342) ภาษิตเยอรมันนำเสนอคุณธรรมเรื่องความขยันหมั่นเพียรที่คำว่า “Fleiß” ซึ่งเป็นคำนามและที่คำว่า “Fleißige” ซึ่งเป็นคำนามที่สร้างจากคำคุณศัพท์ “fleißig” แปลว่า คนขยัน ภาษิตเยอรมันกล่าวถึงคุณธรรมหัวข้อนี้ในประเด็นต่าง ๆ 3 ประเด็น กล่าวคือ

- ◆ คุณประโยชน์ของความขยัน
- ◆ รางวัลของความขยัน
- ◆ คุณธรรมที่เสริมความขยัน

16.1 คุณประโยชน์ของความขยัน

ความขยันเป็นคุณธรรมที่นำแต่คุณประโยชน์มาให้แก่คนขยัน ภาษิตระบุว่าความขยันเอาชนะทุกสิ่งและอุปสรรคนานา ผู้ที่มีความขยันจักได้รับรางวัล และที่สำคัญพระผู้เป็นเจ้าจะประทานทุกสิ่งให้แก่คนขยัน ดั่งใจความในภาษิตต่อไปนี้

Fleiss vberwindet alles. (W1; 1061, F 34)

= ความขยันเอาชนะทุกสิ่ง

Fleiss ist zu allen Dingen nutz. (W1; 1061, F 26)

= ความขยันเป็นคุณในทุกสิ่ง

Der hat den Fleiss, jener bekommt den Preis. (W1; 1060, F 8)

= ผู้ใดมีความขยัน ผู้นั้นจักได้รางวัล

Dem Fleissigen schenkt Gott alles. (W1; 1062, Fleissige 4)

= พระผู้เป็นเจ้าประทานทุกสิ่งให้คนขยัน

16.2 รางวัลของความขยัน

รางวัลที่คนขยันจะได้รับ ได้แก่ ความมั่งคั่งร่ำรวย ความไม่มีหนี้สิน และความไม่ยากจน ดังใจความของภาษิตต่อไปนี้

Des Fleissigen Hand macht reich. (W1; 1062, Fleissige 8)

= มือของคนขยันสร้างความมั่งคั่งร่ำรวย

Fleiss bezahlt die Schulden und Faulheit macht sie. (W1; 1060, F 13)

= ความขยันชำระหนี้สิน แต่ความเกียจคร้านก่อหนี้สิน

Fleiss bringt Brot, Faulheit Noth. (W1; 1060, F 15)

= ความขยันนำขนมปังมาให้ ทว่าความเกียจคร้านนำมาซึ่งความยากลำบาก

Fleiss verschliesst der Armuth die Thüren. (W1; 1061, F 35)

= ความขยันปิดประตูมิให้ความยากจนย่างเหยียบเข้าบ้าน

ภาษิตบทที่ 3 กล่าวว่า “Fleiss bringt Brot, Faulheit Noth.” (ความขยันนำขนมปังมาให้ ทว่าความเกียจคร้านนำมาซึ่งความยากลำบาก) ขนมปัง (Brot) เป็นอาหารหลักสำหรับชาวเยอรมัน เช่นเดียวกับข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักสำหรับคนไทย ขนมปังในภาษิตบทนี้มีความหมายกว้างและมีได้มีความหมายจำกัดเฉพาะขนมอบที่ทำจากแป้งข้าวสาลีหรือธัญพืชชนิดต่าง ๆ หากหมายความถึงอาหาร (Nahrung) โดยรวมและปัจจัยต่าง ๆ

ในการดำรงชีวิต (Lebensunterhalt) ขนบปึงเป็นสัญลักษณ์ของสรรพสิ่งที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ (Röhrich 2003, 262) ดังนั้นภาษิตบทนี้จึงมีความหมายว่าความขยันนำมาซึ่งอาหารและปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต หากเราขยันเราก็จะมีกินมีใช้และสามารถดำรงชีวิตได้ ข้อสำคัญ คือ เราจะไม่ยากจน แต่หากเกียจคร้าน ความยากจนจะมาเยี่ยมเยือนในทันที ดังใจความในภาษิตบทสุดท้าย

16.3 คุณธรรมที่เสริมความขยัน

ความขยันเป็นคุณธรรมซึ่งนำความสุขมาให้แก่บุคคลเจ้าของคุณธรรม หากอยากจะทำให้ความสุขนี้ดำรงอยู่ยาวนานต่อไป จะต้องอาศัยคุณธรรมข้ออื่นมาเสริมความขยัน คือ ความพอประมาณและความประหยัด ดังความในภาษิตต่อไปนี้

Fleiss ist des Glückes Vater. (W1; 1061, F 23)

= ความขยันเป็นบิดาแห่งความสุข

Fleiss ist des Glückes rechte Hand, Mässigkeit die linke. (W1; 1061, F 22)

= ความขยันเป็นมือขวาของความสุข ขณะที่ความพอประมาณเป็นมือซ้าย

Fleiss und Sparsamkeit hilft auch durch schlechte Zeit. (W1; 1061, F 32)

= ความขยันและความประหยัดช่วยให้ผ่านพ้นห้วงเวลาที่ยากลำบากได้เช่นกัน

ภาษิตบทแรกบอกว่า “Fleiss ist des Glückes Vater.” (ความขยันเป็นบิดาแห่งความสุข) หมายความว่า ความขยันต้องมาก่อนความสุข เมื่อมีความขยัน ผลที่จะตามมา คือ ความสุข หรืออาจกล่าวได้ว่า ความขยันเป็นบ่อเกิดของความสุข

ภาษิตบทที่ 2 ระบุว่า “Fleiss ist des Glückes rechte Hand, Mässigkeit die linke.” (ความขยันเป็นมือขวาของความสุข ขณะที่ความพอประมาณเป็นมือซ้าย) โดยปกติมือขวาเป็นมือถนัดของคนส่วนใหญ่ มือขวาก็คล่องแคล่วและมีพลังมากกว่ามือซ้าย และใช้หยิบจับดินสอหรือปากกาเพื่อเขียนหนังสือ ตำแหน่งของมือขวาก็สำคัญกว่า

มือซ้าย (Röhrich 2003, 644) ในภาษิตบทนี้ความขยันจึงเป็นปัจจัยหลักและความพอประมาณเป็นปัจจัยรองที่ทำให้คนเราดำรงชีวิตด้วยความสุข กล่าวคือ ทำงานหาเลี้ยงชีวิตด้วยความขยันหมั่นเพียร และในเวลาเดียวกันก็ดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณและความประหยัด จะช่วยให้บุคคลผู้นั้นมีความสุขในชีวิตและผ่านพ้นห้วงเวลายากลำบากไปได้

17. Geduld (ความอดทนอดกลั้น)

คำว่า “Geduld” เป็นคำนามในภาษาเยอรมันและมีความหมายในภาษาไทยว่า ความอดทนอดกลั้น (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 381) ในภาษิตเยอรมัน ความอดทนได้รับการยกย่องให้เป็นคุณธรรมข้อสำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดาคุณธรรมข้อต่าง ๆ ดังใจความในภาษิต 2 บทต่อไปนี้

Gedult ist die grösste tugend. (W1;1405, G 102)

= ความอดทนเป็นคุณธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

Geduld ist die beste Schule der Tugend. (W1;1402, G 36)

= ความอดทนเป็นโรงเรียนสอนคุณธรรมที่ดีที่สุด

ภาษิตเยอรมันกล่าวถึงคุณธรรมเรื่องความอดทนอดกลั้นใน 2 ประเด็นใหญ่ คือ

- ◆ ความอดทนในฐานะโอสถแห่งชีวิต
- ◆ คุณประโยชน์ของความอดทน

17.1 ความอดทนในฐานะโอสถแห่งชีวิต

ในยามที่เราประสบความทุกข์ ประสบเหตุเภทภัยหรือเหตุการณ์เลวร้ายต่าง ๆ ในชีวิต ความอดทนอดกลั้นช่วยให้เราฝ่าฟันปัญหาและความทุกข์เหล่านี้ แม้เราอาจจะไม่สามารถเอาชนะปัญหาหรือความทุกข์ยากได้ แต่ความทุกข์จะบรรเทาเบาบางไป ภาชิตจึงเปรียบเทียบความอดทนว่าเป็นโอสถแห่งชีวิต เป็นยาสมุนไพรขนานเอกที่มีรสขม แต่สามารถช่วยเยียวยารักษาอาการต่าง ๆ ในชีวิตได้ ดังใจความในภาชิตต่อไปนี้

Geduld die beste Arznei in allem Leid und Unglück sei. (W1; 1402, G 22)

= ความอดทนเป็นโอสถขนานเอกในยามทุกข์ยากทั้งหลายทั้งปวง

Geduld ist ein bitteres Kraut, aber es trägt süsse Früchte. (W1; 1402, G 38)

= ความอดทนเป็นสมุนไพรรสขม ทว่ามีผลรสหวาน

Gedult ist ein artzney des lebens. (W1; 1405, G 105)

= ความอดทนเป็นโอสถแห่งชีวิต

Geduld macht das Leiden leicht. (W1; 1403, G 58)

= ความอดทนช่วยบรรเทาความทุกข์

17.2 คุณประโยชน์ของความอดทน

ภาชิตกล่าวว่าความอดทนสามารถเอาชนะทุกสิ่ง แม้แต่สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ ในชีวิต ความอดทนมักจะช่วยให้ประสบความสำเร็จมากกว่าการใช้กำลัง (Gewalt) นอกจากนี้ ความอดทนยังนำมาซึ่งปัญญา ด้วยเหตุนี้ความอดทนจึงเป็นประตูไปสู่ความสุข ดังใจความในภาชิตต่อไปนี้

Geduld überwindet alles. (W1; 1403, G 69)

= ความอดทนเอาชนะทุกสิ่ง

Gedult sigt wider alles übel. (W1; 1406, G 122)

= ความอดทนเอาชนะสิ่งเลวร้ายทั้งปวง

Man gewinnt oft mit Geduld mehr als mit Gewalt. (W1; 1406, G 145)

= คนเรามักจะชนะด้วยความอดทนมากกว่าด้วยกำลัง

Geduld ist die Schwester der Weisheit, Zorn der Bruder der Narrheit. (W 5; 1309, G 194)

= ความอดทนเป็นพี่สาวของปัญญา ความโกรธเป็นพี่ชายของความโง่เขลา

Geduld ist die Thür zur Freude. (W1; 1402, G 37)

= ความอดทนเป็นประตูไปสู่ความปรีดีเปรมเกษมสันต์

Geduld bringt Rosen. (W1; 1402, G 20)

= ความอดทนนำมาซึ่งดอกกุหลาบ

ภาษิตบทที่ 5 กล่าวว่า “Geduld ist die Schwester der Weisheit, Zorn der Bruder der Narrheit.” (ความอดทนเป็นพี่สาวของปัญญา ความโกรธเป็นพี่ชายของความโง่เขลา) หมายความว่าความอดทนต้องมาก่อนปัญญา คือ เมื่อมีความอดทน ปัญญาจะตามมา เช่นเดียวกับความโกรธที่มาก่อนความโง่เขลา เมื่อเกิดความโกรธ ความโง่เขลาจะตามมาทันที ดังนั้นความอดทนจึงเป็นคุณธรรมข้อสำคัญที่จะนำมาซึ่งปัญญา

ส่วนภาษิตข้อสุดท้ายให้ภาพเปรียบเทียบของความสุขในรูปของดอกกุหลาบ ซึ่งจะพบได้ในสำนวนเยอรมัน เช่น “auf Rosen gebettet sein” (แปลว่า นอนบนดอกกุหลาบ) หรือ “auf Rosen gehen” (แปลว่า เดินบนดอกกุหลาบ) ดอกกุหลาบ หมายถึง “สภาพของความสุขเกษมอย่างเต็มเปี่ยม” (Röhrich 2003, 1253) ในภาษิตบทนี้ดอกกุหลาบจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสุขอย่างเต็มเปี่ยม ซึ่งความอดทนจะนำมาให้

18. Mühe (ความพากเพียร, ความวิริยอุตสาหะ, ความมุมานะ ความบากบั่น)

คำว่า “Mühe” เป็นคำนามในภาษาเยอรมันและมีความหมายว่า “mit Schwierigkeiten, Belastungen verbundene Anstrengung” (Drosdowski 1983, 858) ซึ่งแปลเป็นภาษาไทย ได้ว่า ความพยายามหรือการทุ่มเททำสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยความยากลำบาก คำนี้จึงมีความหมายตรงกับคำไทยหลายคำซึ่งมีความหมายของความพยายามอย่างจริงจัง คือ ความพากเพียร, ความวิริยอุตสาหะ, ความบากบั่น และความมุมานะ เพราะพากเพียร มีความหมายว่า “พยายามทำไม่ทอดทิ้ง”; บากบั่น, วิริยอุตสาหะ มีความหมายว่า “พยายามทำแม้จะยากลำบาก” และ มุมานะ มีความหมายว่า “พยายามทำอย่างจริงจัง แม้จะมีอุปสรรค” (Nawawan 2016, 164)

ภาษิตเยอรมันระบุว่าคุณธรรมห้าวห้าวความพากเพียรจะนำแต่ผลดีมาสู่ชีวิต กล่าวคือ ความสำเร็จ ชื่อเสียงเกียรติยศ และทรัพย์สิน ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Lange Mühe gibt endlich gute Brühe. (W3; 749, M 22)

= ผลของความมุมานะอันยาวนานคือน้ำซุปรสเลิศ

Mit Mühe schlägt man Feuer aus dem Stein. (W3; 749, M 26)

= ด้วยความบากบั่นคนดีหินจนไฟลุกติดได้

Ohne Müh gelingt es nie. (W3; 750, M 36)

= ปราศจากความพากเพียรไม่มีวันประสบความสำเร็จ

Mühe gebiert Ehr. (W3; 749, M 30)

= ความวิริยอุตสาหะให้กำเนิดเกียรติยศ

Ohne Mühe kein Gut. (W3; 750, M 40)

= ไม่มุมานะบากบั่นก็ไม่มีสมบัติ

ภาษิตบทแรกระบุว่าผลของความมุมานะบากบั่นอันยาวนาน คือ ชุปรสเลิศ จากนั้นก็ แจกแจงในบทต่อ ๆ ไปว่า ชุปรสเลิศอันเป็นรางวัลของความพากเพียรอันยาวนานมี อะไรบ้าง ประการแรก คือ ความสำเร็จ ความมุมานะเป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จใน กิจกรรมทุกอย่างที่กระทำในชีวิต ภาษิตยกความมุมานะบากบั่นของคนในสมัยโบราณที่ดีหิน จนไฟลุกติดได้เป็นตัวอย่าง ประการต่อมา คือ ชื่อเสียงเกียรติยศ ภาษิตบทที่ 5 จึงระบุว่า “Mühe gebiert Ehr.” (ความวิริยอุตสาหะให้กำเนิดเกียรติยศ) เพราะคำว่า “gebirt” มาจากคำกริยาว่า “gebären” แปลว่า ให้กำเนิด (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 377) หมายความว่า ความวิริยอุตสาหะนำมาซึ่งเกียรติยศแก่บุคคลผู้มีคุณธรรมข้อนี้ และประการสุดท้ายคือสมบัติฟัสถานต่าง ๆ

นอกจากนี้คุณธรรมข้อนี้ยังเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ และการค้นพบ องค์ความรู้ใหม่ทางวิทยาการ หากขาดซึ่งคุณธรรมข้อนี้จะไม่มีการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ หรือการประดิษฐ์คิดค้นใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นความอุตสาหะจึงเป็นที่มาหรือต้นกำเนิดของ วิทยาการต่าง ๆ ในโลกนี้ ดั่งเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Ohne Mühe lernt niemand. (W3; 750, M 41)

= ไม่อุตสาหะก็ไม่รู้วิชา

Ohne Müh ist nichts in der Welt. (W3; 750, M 38)

= ไม่บากบั่นก็ไม่บังเกิดสิ่งใดในปฐพี

Mühe ist die Mutter der Wissenschaft. (W3; 749, M 31)

= ความวิริยอุตสาหะเป็นมารดรแห่งวิทยาการ

ภาษิตจึงสรุปในบทสุดท้ายว่าความวิริยอุตสาหะเป็นมารดาหรือผู้ให้กำเนิดวิทยาการ ต่าง ๆ กล่าวคือ ความพากเพียรบากบั่นของมนุษย์ในอันที่จะค้นคว้าวิจัยหรือประดิษฐ์ คิดค้นสิ่งต่าง ๆ ก่อให้เกิดการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ทางวิทยาการมากมาย หากปราศจาก คุณธรรมข้อนี้แล้วจะไม่บังเกิดสิ่งใหม่ ๆ ในโลกนี้และโลกจะไม่เจริญก้าวหน้าเช่นทุกวันนี้

19. Sparsamkeit (ความประหยัด)

คำว่า “Sparsamkeit” เป็นคำนามในภาษาเยอรมัน มีความหมายในภาษาไทยว่า ความประหยัด (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 914) ภาษิตนำเสนอคุณธรรม หัวข้อความประหยัด นอกจากที่คำนาม “Sparsamkeit” แล้ว ยังนำเสนอที่คำคุณศัพท์ “sparsam”

ภาษิตกล่าวถึงคุณประโยชน์ของความประหยัดดังนี้ ความประหยัดสร้างความมั่งคั่งให้กับบุคคลที่มีคุณธรรมข้อนี้ จนสามารถเก็บออมเงินสร้างที่อยู่อาศัยให้ใหญ่โตขึ้น นอกจากนี้การบริโภคอย่างประหยัดยังจะช่วยรักษาสุขภาพอีกทางหนึ่ง เพราะไม่ต้องใช้จ่ายเงินทองซื้อหาอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกายและสุขภาพมารับประทาน คนประหยัดจึงได้ประโยชน์สองทาง คือ ได้สุขภาพที่ดีและได้เก็บออมเงินทองจนร่ำรวย ดังนั้นความในภาษิตต่อไปนี้

Sparsamkeit erhalt gesundheit. (W 4; 662, S 5)

= ความประหยัดรักษาสุขภาพ

Sparsamkeit und Fleiss machen kleine Häuser gross. (W 4; 662, S 13)

= ความประหยัดและความขยันทำให้บ้านหลังเล็ก ๆ ขยายใหญ่ขึ้น

Wer Sparsamkeit (die Mutter) begehrt, dem wird der Reichthum als die Tochter beschert. (W 4; 662, S 14)

= ผู้ปรารถนาอยากได้ความประหยัด (เป็นมารดา) จะได้รับแถมความมั่งคั่งเป็นบุตร

นอกจากนี้ภาษิตเยอรมันยังนำเสนอคุณธรรมเรื่องความประหยัด ในรูปของคำกริยา “sparen” มีความหมายว่า เก็บออม, เก็บหอมรอมริบ, ประหยัด (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 913) ภาษิตเยอรมันชี้ให้เห็นประโยชน์ของการเก็บออม คือ ช่วย

เพิ่มพูนทรัพย์สินเงินทองและสร้างความมั่งคั่ง นอกจากนี้เงินที่เก็บออมได้ในวัยเยาว์ ซึ่งเป็นวัยทำงาน ยังเป็นเงินทองที่เก็บไว้ใช้สอยในภายภาคหน้า ในยามชราหรือในคราวจำเป็น ดังใจความในภาษิตบทต่อไปนี้

Sparen macht reich Leut. (W 4; 655, S 55)

= การเก็บออมสร้างคนรวย

Sparen bringt Haben. (W 4; 655, S 40)

= การเก็บออมนำมาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง

Spar in der Jugend, so hast du im Alter. (W 4; 654, S 23)

= พึงเก็บหอมรอมริบในยามเยาว์ แล้วเจ้าจะมีกินมีใช้ในยามชรา

ภาษิตกล่าวว่ระหว่างการทำงานหาเงินทองกับการเก็บหอมรอมริบจากรายได้ ที่หามาได้ การเก็บหอมรอมริบยากเสียยิ่งกว่า ดังใจความในภาษิตที่ว่า

Sparen ist grössere Kunst als Erwerben. (W 4; 655, S 48)

= การเก็บหอมรอมริบยากเสียยิ่งกว่าการหาเงินทองมาได้

ในภาษิตบทนี้มีการใช้สำนวน “grössere Kunst als” แปลตรงตัวว่า ศิลปะที่ยิ่งใหญ่กว่า คำว่า “Kunst” ในที่นี้จะมาจากสำนวนว่า “das ist keine Kunst” ซึ่งมีความหมายว่า ง่ายดาย ไม่ยากเย็น (Drosdowski 1983, 750) กล่าวคือ การทำงานหาเงินทองง่ายกว่าการเก็บออมเงินทองที่หามาได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเก็บออมเงินทองยากกว่าการทำงานหาเงินมาได้นั่นเอง

20. Gewissen (มโนธรรม)

คำว่า “Gewissen” ในภาษาเยอรมันมีความหมายว่า “ความรู้สึกที่บอกว่าตนทำถูกหรือผิด หรือว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งดีหรือเลว” (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 413) ตรงกับคำไทยว่า มโนธรรม ซึ่งมีความหมายว่า “ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี” (Nawawan 2016, 182)

ในภาษิตเยอรมันกล่าวถึง มโนธรรมหรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี (Gewissen) ว่า คนเรามีความรู้สึกนี้อยู่ในใจตลอดเวลา มโนธรรมรู้ตลอดว่าตนแอบไปทำอะไรมา และคอยบันทึกการกระทำทั้งที่ถูกและผิด เปรียบเสมือนหนังสือบันทึกบาป-บุญของมนุษย์ คนเราจึงมีอาจหลีกเลี่ยงความรู้สึกนี้ได้ มโนธรรมทำหน้าที่คล้ายสุนัขเฝ้าบ้าน คือ คอยขับไล่บาปและกิเลสตัณหาในใจของเรา คล้ายสุนัขที่คอยเห่าไล่โจรขโมยมิให้เข้ามาขโมยทรัพย์สินในบ้าน ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Das Gewissen weiss am besten, was man heimlich verübt. (W1; 1667, G44)

= มโนธรรมรู้ดีที่สุดว่าตนแอบทำอะไร

Das gewissen ist des Menschen Schuldbuch, darinn er sein schuld vnd Sünden schreibt. (W1; 1666, G25)

= มโนธรรมเป็นหนังสือบุญ-บาปของมนุษย์ ซึ่งจดบันทึกความผิดและบาปของผู้

Das gewissen ist ein guter Hausshundt, der wacker die Dieb, Sünd vnnd Laster anbelt, schreckt vnnd verscheucht. (W1; 1666, G28)

= มโนธรรมเป็นสุนัขเฝ้าบ้านที่ดี มันเห่าไล่ขโมย บาป และความชั่วร้ายอย่าง ห้าวหาญ จนพวกมันแตกตื่นเตลิดหนีไป

นอกจากนี้มนัธรรมยังทำหน้าที่เป็น “ที่ปรึกษา” ของเหตุผลในการกำกับการกระทำของคนเรา มโนธรรมคอยบอก คอยสอนและคอยเตือนว่าสิ่งใดควรทำหรือควรหลีกเลี่ยง มโนธรรมจึงกลายเป็นที่เกิดของคุณธรรม คือ ความดีงาม ดังความในภาษิตต่อไปนี้

Das Gewissen ist des Verstandes treuester Rathgeber. (W1; 1666, G26)

= มโนธรรมเป็นที่ปรึกษาที่ทรงค่าที่สุดของเหตุผล

Das gewissen lehrt ein jeden wol, was er hoffen vnd fürchten soll. (W1; 1666, G34)

= มโนธรรมสอนสั่งทุกคนว่าควรหวังและหวาดกลัวสิ่งใด

Das gewissen ist der tugend schawplatz. (W1; 1666, G23)

= มโนธรรมเป็นที่เกิดของคุณธรรม

นอกจากนี้ในภาษาเยอรมันยังมีการใช้คำคุณศัพท์ “gut” (ดี) ขยายความ “Gewissen” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็น “gutes Gewissen” (มโนธรรมดี) และบรรยายผลของการมีมโนธรรมดีดังนี้ บุคคลที่มีมโนธรรมดีย่อมจะปลอดพ้นจากความชั่วร้ายและการประกอบบาป เพราะเขาผู้นั้นมีคลังอาวุธแห่งคุณธรรมเก็บไว้กับตัว โดยมโนธรรมดีจะคอยชี้แนะและกำกับความคิดและการกระทำของเขา บุคคลผู้นี้ก็จะทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดังนั้นบุคคลผู้มีมโนธรรมดีจะดำเนินชีวิตอย่างผาสุก รวากับว่าได้อยู่ในสรวงสวรรค์ ยามหลับก็สามารถนอนหลับได้สนิท ภาษิตจึงกล่าวว่า มโนธรรมดีมีค่าเหนือกว่าทองคำหรือรัตนชาติใด ๆ ดังใจความของภาษิตต่อไปนี้

Ein gut Gewissen ist ein Zeughaus voller Tugendwaffen. (W1; 1670, G 120)

= มโนธรรมดีเป็นคลังแสงที่เก็บศาสตราวุธแห่งคุณธรรม

Ein gutes Gewissen ist das beste Wohlleben. (W1; 1671, G 137)

= มโนธรรมดีเป็นชีวิตผาสุกที่ประเสริฐสุด

Ein gut gewissen ist das Himmelreich. (W1; 1670, G 106)

= มโนธรรมดี คือ สรวงสวรรค์

Ein gut Gewissen, ein sanftes Ruhekissen. (W1; 1669, G 98)

= มโนธรรมดี คือ หมอนนอนหนุนอ่อนนุ่ม

Ein Gewissen pur und rein ist über Gold und Edelstein. (W1; 1669, G 93)

= มโนธรรมที่บริสุทธิ์ผุดผ่องเลอค่ากว่าทองคำและรัตนชาติ

แม้บุคคลที่มีมโนธรรมดีมีปัญหาข้อขัดแย้งกับผู้ใด เขาจะต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามด้วยความอาจหาญ เพราะเขามีความมั่นใจในความถูกต้องแห่งการกระทำของตน แม้ฝ่ายตรงข้ามจะมีทนายและพยานมากมาย ก็ไม่ทำให้เขาหวั่นไหวได้ ดังความในภาษิต 3 บทต่อไปนี้

Ein gut Gewissen kennt keine Furcht. (W1; 1671, G 128)

= มโนธรรมดีไม่รู้จักความกลัว

Ein gut Gewissen fürchtet hundert Advocaten nicht. (W1; 1669, G 99)

= มโนธรรมดีไม่หวั่นเกรงแม้ทนายเป็นร้อยคน

Ein gut Gewissen ist besser als hundert Zeugen. (W1; 1670, G 104)

= มโนธรรมดีเยี่ยมยอดกว่าพยานเป็นร้อยปาก

21. Gehorsam (การเคารพเชื่อฟัง)

คำว่า “Gehorsam” เป็นคำนามในภาษาเยอรมันและมีความหมายว่า การเคารพ และปฏิบัติตามคำสั่งของบุคคลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจบังคับบัญชา เช่น ผู้บังคับบัญชา, เจ้านาย เป็นต้น (Drosdowski 1983, 469)

จากการศึกษาพบว่าคุณธรรมเรื่อง การเคารพเชื่อฟัง (Gehorsam) ในภาษิตเยอรมัน มีความหมายเฉพาะถึงการเคารพเชื่อฟังของราษฎรในยุคที่เยอรมนีมีการปกครองในระบอบราชาธิปไตย เพราะในภาษิตปรากฏคำว่า “Regent” ซึ่งมีความหมายว่า “กษัตริย์หรือจักรพรรดิที่ปกครอง” (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 800) และคำว่า “Untertan” ซึ่งมีความหมายว่า “ราษฎรหรือประชาชนในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์” (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 1044) หลายที่ ทั้งสองคำบ่งชี้ถึงการปกครองในระบอบราชาธิปไตย

เยอรมนีมีการปกครองในระบอบราชาธิปไตยตั้งแต่ยุคกลางจนถึงต้นศตวรรษที่ 20 มีจักรพรรดิ (Kaiser) เป็นประมุข อาณาจักรเยอรมันประกอบด้วยแคว้นต่าง ๆ ซึ่งแต่ละแคว้นมีเจ้าผู้ครองแคว้นที่เรียกในภาษาเยอรมันว่า “Landesherr” หรือ “Landesfürst” การปกครองระบอบราชาธิปไตยในเยอรมนีล่มสลายและเปลี่ยนมาเป็นระบอบสาธารณรัฐในปี ค.ศ. 1918 หลังจากเยอรมนีพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 1¹⁷

ภาษิตเยอรมันกล่าวว่าการเคารพเชื่อฟังของราษฎรเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการปกครองบ้านเมืองในยุคราชาธิปไตย เพราะเป็นรากฐานของความสงบเรียบร้อยในแผ่นดิน ทำให้การปกครองในแคว้นดำเนินไปด้วยความสงบและความราบรื่น ดังใจความในภาษิตดังต่อไปนี้

¹⁷ ดูเพิ่มเติมเรื่องประวัติและพัฒนาการของอาณาจักรเยอรมัน (ค.ศ. 962-1806) โดยสังเขปใน พระราชาในภาษิตเยอรมัน ของ ชูศรี มีวงศ์อุโฆษ (Chusri 2009)

Gehorsam ist die Grundfeste aller Ordnung. (W1; 1442, G 15)

= การเคารพเชื่อฟังเป็นรากฐานของความเป็นระเบียบเรียบร้อย

Gehorsam der Unterthanen macht leicht regieren. (W1; 1441, G 7)

= การเคารพเชื่อฟังของราษฎรทำให้ปกครองง่าย

Wo Gehorsam ist, da ist gut Regiment. (W1; 1442, G 23)

= ที่ใดราษฎรเคารพเชื่อฟัง ที่นั่นการปกครองเป็นไปด้วยดี

ภาษิต 2 บทต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นความสำคัญของการเคารพเชื่อฟังของราษฎรในแว่นแคว้นที่มีพระราชาเป็นผู้ปกครอง โดยในภาษิตบทแรกจะบ่งชี้ว่าการเคารพเชื่อฟังของราษฎรแสดงให้เห็นถึงการยอมรับอำนาจปกครองของพระราชา การเคารพเชื่อฟังจึงเป็นดังคำสรรเสริญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของราษฎร ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อราษฎรยอมรับอำนาจปกครองนี้แล้ว จะถวายอำนาจปกครองให้แก่พระราชาให้เสด็จขึ้นครองราชย์ ดังเนื้อความของภาษิตต่อไปนี้

Gehorsam ist das größte lob der vnterthanen. (W1; 1441, G 12)

= การเคารพเชื่อฟังเป็นคำสรรเสริญที่ยิ่งใหญ่สุดของอาณาประชาราษฎร์

Gehorsamb der vnterthanen ist der Regenten Kron'. (W1; 1442, G 21)

= การเคารพเชื่อฟังของราษฎรเป็นมงกุฎของพระราชา

ในภาษิตบทสุดท้าย มงกุฎ (Krone) เป็นเครื่องหมายแห่งอำนาจและเกียรติศักดิ์ของพระราชา (Drosdowski 1983, 744) การสวมมงกุฎ (Krönung) ในพิธีราชาภิเษกเป็นพิธีสถาปนาให้บุคคลหนึ่งดำรงตำแหน่งพระราชาผู้ปกครอง ด้วยเหตุที่การเคารพเชื่อฟังเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับอำนาจปกครองของพระราชา เท่ากับราษฎรยินยอมพร้อมใจถวายอำนาจปกครอง ซึ่งในที่นี้เปรียบได้กับมงกุฎให้พระราชาสวมในพิธีราชาภิเษกเพื่อให้พระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ ดังนั้นการเคารพเชื่อฟังของราษฎรจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการปกครองในระบอบราชาธิปไตย

ในเวลาเดียวกันภาษิตก็ให้แง่คิดว่า การเคารพเชื่อฟังของราษฎรต้องเกิดมาจากความรักมิใช่เกิดจากความหวาดกลัวเพราะถูกบีบบังคับ หากมาจากความหวาดกลัว การเคารพเชื่อฟังก็มีใช้ความจงรักภักดีที่แท้จริง ดังใจความในภาษิตสองบทที่ว่า

Das ist trewer gehorsam, der auss lieb vnd nicht auss furcht geschicht. (W1; 1441, G 2)

= การเคารพเชื่อฟังที่มีค่ายิ่ง คือ ความเคารพเชื่อฟังที่เกิดจากความรักมิใช่ความหวาดกลัว

Gehorsamb, so auss der furcht herrüret, ist vngetrew. (W1; 1442, G 22)

= การเคารพเชื่อฟังที่มาจากความกลัวมิใช่ความจงรักภักดี

22. Keuschheit (ความบริสุทธิ์, พรหมจรรย์)

ตามปกติคุณธรรมหัวข้อต่าง ๆ ในภาษิตเยอรมันเป็นคุณธรรมสำหรับผู้คนในสังคมโดยรวม คือ เป็นคุณธรรมสำหรับทั้งบุรุษและสตรี แต่มีคุณธรรมไม่กี่ประการที่เป็นหัวข้อเฉพาะสตรี โดยเฉพาะคุณธรรมหัวข้อ “Keuschheit” ซึ่งมีความหมายในภาษาไทยว่า ความบริสุทธิ์หรือพรหมจรรย์

คำว่า “Keuschheit” ในภาษาเยอรมันหมายถึง ความบริสุทธิ์ของสตรี การไม่มีเพศสัมพันธ์กับบุรุษ การไม่ถูกเนื้อต้องตัวโดยบุรุษ ในสมัยก่อนพรหมจรรย์จัดเป็นคุณธรรมสูงสุดของตรุณีและสตรี (Röhrich 2003, 834) สังคมเยอรมันในอดีตให้ความสำคัญยิ่งกับความบริสุทธิ์ของผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังการปฏิรูปศาสนา (Reformation) สังคมเยอรมันยอมรับการมีเพศสัมพันธ์หลังการประกอบพิธีแต่งงานอย่างถูกต้องเท่านั้น เพศสัมพันธ์รูปแบบอื่น เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสหรือการ

คบชู้ถือเป็นเรื่องต้องห้าม (Dülmen 2005, 158) ด้วยเหตุนี้พรหมจรรย์จึงถือเป็นสมบัติล้ำค่าสุดในโลกนี้สำหรับผู้หญิง และเป็นคุณธรรมที่งดงามที่สุด พรหมจรรย์เปรียบได้กับมงกุฎของสตรีที่พวกเธอจะต้องรักษาให้ดีที่สุด เพราะพรหมจรรย์ถือเป็นเครื่องหมายแห่งเกียรติยศ (Ehre) สำหรับสตรี เมื่อสูญเสียพรหมจรรย์ไปแล้ว เท่ากับได้สูญเสียเกียรติยศไปด้วย (Röhrich 2003, 353) ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้เธอมีอาจนึกกลับคืนมาได้

แม้เมื่อสมรสไปแล้วผู้หญิงยังต้องมีความซื่อสัตย์ต่อสามีของตนและเว้นจากการมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น เพื่อป้องกันมิให้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วมีชู้นอกใจสามีได้ระหว่างที่สามีไม่อยู่บ้าน ต้องเดินทางไปค้าขายหรือไปทำสงคราม จึงมีการประดิษฐ์อุปกรณ์ให้ผู้หญิงสวมใส่ระหว่างที่สามีไม่อยู่บ้าน คือ เข็มขัดพรหมจรรย์หรือเข็มขัดกันชู้ ซึ่งในภาษาเยอรมันเรียกว่า “Keuschheitsgürtel” เมื่อสวมใส่เข็มขัดนี้ผู้หญิงไม่อาจมีเพศสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ และไม่อาจถอดเข็มขัดกันชู้ออกได้เพราะสามีนำกุญแจติดตัวไปด้วย เข็มขัดพรหมจรรย์นี้คงจะเริ่มมีการใช้ตั้งแต่สมัยสงครามครูเสด (Röhrich 2003, 835) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยี่สิบขวบคริสเตียนเดินทางไปปาเลสไตน์เพื่อทำสงครามกู้เมืองเยรูซาเล็มกลับคืนมาจากการยึดครองของพวกมุสลิม

ภาษิตกล่าวถึงความสำคัญของพรหมจรรย์ในภาษิตดังต่อไปนี้

Keuschheit ist ein Schatz vber alle Schätze auff Erden. (W1; 1262, K 1)

= พรหมจรรย์เป็นสมบัติล้ำค่าเหนือสมบัติใด ๆ ในโลก

Keuschheit geht über Schönheit. (W1; 1262, K 3)

= พรหมจรรย์เหนือกว่าความงาม

Keuschheit ist das vornembste Fundament dess Menschlichen Lebens. (W1; 1262, K 5)

= พรหมจรรย์เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์

Keuschheit ist die schönste Tugend. (W1; 1262, K 6)

= พรหมจรรย์เป็นคุณธรรมที่งดงามที่สุด

Keuschheit ist eines Weibes Kron. (W1; 1262, K 7)

= พรหมจรรย์เป็นมงกุฎแห่งสตรี

Wer Keuschheit verleurt vnd Ehr, der gewinnt sie wieder
nimmermehr. (W1; 1262, K 15)

= ผู้สูญเสียพรหมจรรย์และเกียรติยศ เท่ากับสูญเสียสองสิ่งนี้ตลอดไป

23. Häuslichkeit (การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน)

คำว่า “Häuslichkeit” มีความหมายหลักอย่างหนึ่งว่า การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน (Drosdowski 1983, 550) จัดเป็นคุณสมบัติหรือคุณธรรมประการสำคัญสำหรับสตรีในยุคก่อน ตั้งแต่ยุคกลาง (Mittelalter) ต่อมาจนถึงยุคสมัยใหม่ (Neuzeit)

หลักการสำคัญที่ผู้คนในยุคกลางใช้อบรมบ่มนิสัยกุลสตรี โดยเฉพาะเด็กสาวที่ยังมิได้แต่งงานประการหนึ่ง คือ ปลูกฝังเรื่องการอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน เคลาส์ อาร์โนลด์ (Klaus Arnold) กล่าวว่า “การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ความสมถะ พรหมจรรย์ การหลีกเลี่ยงการคบหาคนไม่ดีและการเรียนรู้กิจการงานบ้านของแม่บ้านเป็นหลักการในการอบรมบ่มนิสัยเหล่าสตรี” (Arnold 2008, 252) การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน (Häuslichkeit) จึงเป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับสตรีในเยอรมนียุคก่อน ซึ่งมีระบบสังคมแบบปิตาธิปไตย (patriarchalische Gesellschaft) คือ สังคมที่ถืออำนาจบุรุษเพศเป็นใหญ่ ในสมัยก่อนมีการแบ่งแยกบทบาทและหน้าที่ในครอบครัวสำหรับบุรุษและสตรีออกจากกันอย่างชัดเจน คือ สามีทำหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว จึงต้องออกไปทำมาหากินข้างนอก ขณะที่ฝ่าย

ภรรยาทำหน้าที่แม่บ้านและดูแลกิจการงานในครัวเรือน แม่บ้านต้องทำงานบ้าน ดูแลครอบครัวและบุตร พวกเธอจึงต้องอยู่บ้านเป็นหลัก ภาษิตเยอรมันกล่าวถึงหน้าที่หลักของแม่บ้านว่า “Eine gute Hausfrau hat fünf K zu besorgen: Kinder, Kammer, Küche, Keller und Kleider.” (W2; 428, Hausfrau 13) แปลเป็นไทยได้ว่า แม่บ้านที่ดีมีห้าสิ่งหลักที่ต้องดูแล กล่าวคือ ลูกเต้า บ้านช่องห้องหับ ห้องครัว ห้องใต้ดินและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม แม่บ้านต้องเลี้ยงดูบุตรธิดาและดูแลกิจการงานบ้านงานเรือน พวกเธอต้องดูแลห้องครัวและห้องใต้ดินด้วย เพราะห้องครัวเป็นสถานที่ทำอาหารเลี้ยงดูคนทั้งครอบครัวและห้องใต้ดินเป็นที่จัดเก็บเสบียงกรังของครอบครัว นอกจากนี้แม่บ้านยังต้องดูแลเครื่องนุ่งห่มสำหรับสมาชิกในครอบครัว ด้วยการทอผ้าไว้ใช้ตัดเย็บเสื้อผ้าและปะชุนซ่อมแซมเสื้อผ้าให้อยู่ในสภาพดี

ในปลายศตวรรษที่ 18 โยฮันน์ ลูทวิก เอวัลด์ (Johann Ludwig Ewald) กล่าวถึงหน้าที่การงานของบุรุษและสตรี ในเรื่อง *ศิลปะในการเป็นดรุณีย์ที่ดี เป็นภรรยา มารดา และแม่บ้านที่ดี* (*Die Kunst, ein gutes Mädchen, eine gute Gattin, Mutter und Hausfrau zu werden*) โดยมีใจความดังนี้

“บุรุษจะเป็นอะไรทุกอย่างไม่ได้หรือ (พวกเขา) เป็นได้ตั้งแต่บัณฑิตทหาร ศิลปิน รัฐบุรุษ ปาฐก ข่างหัตถกรรม จนถึงเกษตรกร ... สตรีไม่จำเป็นต้องเป็นอะไรมากไปกว่าเป็นกุลสตรี ภรรยาและมารดา แค่นี้ก็พอแล้ว” (Ewald 1976, 92)

ทัศนะของเอวัลด์ชี้ให้เห็นค่านิยมของสังคมเรื่องการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ของบุรุษและสตรีที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคกลางอย่างชัดเจน ขณะที่ผู้ชายเป็นฝ่ายออกไปประกอบอาชีพต่าง ๆ นอกบ้าน ผู้หญิงมีบทบาทและหน้าที่ของการเป็นกุลสตรี ภรรยา มารดาและแม่บ้านที่ดี ซึ่งหน้าที่ต่าง ๆ ที่เอ่ยมานี้ล้วนจำกัดอาณาบริเวณให้ผู้หญิงอยู่แต่ที่บ้านเท่านั้น ด้วยเหตุนี้คุณค่าและหน้าที่ของสตรีในยุคก่อนจึงจำกัดอยู่ในอาณาบริเวณบ้านเท่านั้น (Dülmen 2005, 43)

การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนจึงเป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับสตรี ทั้งสตรีที่เป็นแม่บ้าน และเด็กสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานออกเรือน ภาษิตเยอรมันกล่าวถึงคุณธรรมหัวข้อนี้ว่าเป็นคุณธรรมที่สตรีพึงมี การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนถือเป็นความงามสำหรับสตรีและเป็นของขวิญการสมรสที่ดีเอง ดังเนื้อความในภาษิต 2 บทที่ยกมานี้

Häuslichkeit ist der Frauen Schönheit. (W2; 433, Häuslichkeit 2)

= การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนเป็นความงามของสตรี

Die Häuslichkeit ist ein gutes Heirathsgut. (W2; 433, Häuslichkeit 3)

= การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนเป็นของขวิญการสมรสที่ดี

ภาษิตทั้งสองบทชี้ให้เห็นความสำคัญของการเป็นแม่ศรีเรือนของผู้หญิง และทัศนะของผู้คนในสมัยก่อนที่ถือว่าคุณลักษณะข้อนี้เป็นข้อขั้บประการหนึ่งว่าผู้หญิงงามหรือไม่ ซึ่งหมายความว่า สังคมสมัยนั้นมิได้ดูความงามของสตรีที่หน้าตาเพียงอย่างเดียว หากแต่ดูที่คุณสมบัติอื่นที่เสริมการทำหน้าที่ตามบทบาทของหญิงนั้นด้วย ด้วยเหตุนี้ความสวยงามจึงอาจกลายเป็นปัจจัยลบต่อการเป็นแม่บ้านที่ดี เพราะทำให้ผู้หญิงเสียเวลาไปกับการแต่งตัวและไม่ใส่ใจในหน้าที่แม่บ้านของตน ดังนั้นแทนที่ผู้หญิงสวยเหมาะที่จะเป็นแม่บ้าน กลับเป็นผู้หญิงอัปลักษณ์ที่ภาษิตมองว่าเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี่ที่สุด ดังความในภาษิตบทที่ว่า “Die hässlichste Frau ist die beste Haushälterin.” (W1; 1110, Frau 127) ซึ่งแปลว่า หญิงอัปลักษณ์ที่สุดดูแลครัวเรือนได้ดีที่สุด

24. Barmherzigkeit (ความเมตตากรุณา)

คำว่า “Barmherzigkeit” เป็นคำนามในภาษาเยอรมัน มีความหมายในภาษาไทยว่า ความเมตตากรุณา ความกรุณาปราณี (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 120)

ความเมตตากรุณาจัดเป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่งในคริสต์ศาสนา ปรากฏเป็นคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ในพระธรรมหลายบท เป็นต้นว่า ในพระธรรม *มัทธิว* ข้อ 5:7 ซึ่งพระเยซูตรัสสอนสาวกขณะประทับบนภูเขาเรื่องความเมตตา กรุณาว่า “บุคคลผู้ใดมีใจกรุณา ผู้นั้นเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับพระกรุณาตอบ”¹⁸ (Thailand Bible Society 2009, 12) หรือในพระธรรม *ลูกา* ข้อ 6: 36 ซึ่งเป็นคำสอนของพระเยซูเรื่องการปฏิบัติต่อผู้อื่น ความว่า “ท่านทั้งหลายจงมีความเมตตากรุณาเหมือนอย่างพระบิดาของท่านมีพระทัยเมตตากรุณา”¹⁹ (Thailand Bible Society 2009, 226)

ในภาษิตเยอรมันกล่าวถึงคุณธรรมข้อนี้เพียงสั้น ๆ ว่าความเมตตาเป็นสิ่งดีงาม ก่อให้เกิดความยินดีปรีดา และเปรียบเทียบความเมตตาของมนุษย์กับพระเมตตาของพระเจ้าว่า เรามีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ เช่น เพื่อนบ้าน แต่ความเมตตานี้มีอาจเทียบได้กับพระเมตตาของพระเจ้าที่ประทานให้กับมนุษย์และสรรพชีวิตทั่วทั้งปฐพี ดังความในภาษิตต่อไปนี้

Barmherzigkeit machete vil freud'. (W1; 236, B 3)

= ความเมตตาก่อให้เกิดความปรีดาปราโมทย์

Des Menschen Barmherzigkeit geht über seinen Nächsten, Gottes Barmherzigkeit über alle Welt. (W1; 236, B 5)

= มนุษย์มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ทว่าพระเจ้าเป็นเจ้าทรงมีพระเมตตาต่อสรรพชีวาบนปฐพี

¹⁸ คำสอนของพระเยซูในภาษาเยอรมัน : “Selig sind die Barmherzigen; denn sie werden Barmherzigkeit erlangen.” (Thailand Bible Society 2009, 12)

¹⁹ คำสอนของพระเยซูในภาษาเยอรมัน : “Seid barmherzig, wie auch euer Vater barmherzig ist.” (Thailand Bible Society 2009, 226)

25. Scham (ความละอายใจ)

คำว่า “Scham” มีความหมายในภาษาไทยว่า ความละอาย ความละอายใจ (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 840) ความละอายใจจัดเป็นคุณธรรมหัวข้อสำคัญในภาษิตเยอรมัน

ภาษิตเยอรมันยกย่องคุณธรรมเรื่องความละอายใจ โดยกล่าวว่าความละอายใจเป็นต้นตอหรือที่มาของคุณธรรมทั้งหลาย เปรียบได้ว่าความละอายใจเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งคุณธรรมทั้งหลาย ซึ่งจะแตกหน่อเติบโตเป็นคุณธรรมอันประเสริฐประการอื่น ๆ ต่อไปดังเนื้อความในภาษิตต่อไปนี้

Scham ist aller Tugend Samen. (W4; 89, S18)

= ความละอายใจเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งคุณธรรมทั้งหมด

Scham ist die Krone aller Tugenden. (W4; 89, S27)

= ความละอายใจเป็นมงกุฎแห่งคุณธรรมทั้งหลาย

Scham tregt die Krone. (W4; 90, S34)

= ความละอายใจสวมมงกุฎ

เมื่อเปรียบเทียบกับคุณธรรมข้ออื่น ๆ ความละอายใจอยู่ระดับสูงสุด คือ เป็นมงกุฎแห่งคุณธรรมทั้งหมด ดังความในภาษิตบทที่ 2 ภาษิตบทสุดท้ายกล่าวว่า “Scham tregt die Krone.” (ความละอายใจสวมมงกุฎ) มงกุฎ (Krone) เป็นเครื่องสวมศีรษะสำหรับผู้ทรงอำนาจปกครอง คือ พระราชา มงกุฎจึงเป็นเครื่องหมายแห่งอำนาจและเกียรติยศของพระราชา (Drosdowski 1983, 744) ขณะที่พระราชาสวมมงกุฎในฐานะผู้ปกครองอาณาจักร ความละอายใจก็ได้รับการสวมมงกุฎในฐานะ “ราชัน” แห่งคุณธรรมเช่นเดียวกัน เท่ากับความละอายใจได้รับการยกย่องให้เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญสูงสุด

การที่ความละอายใจเป็นมโนกรรมแห่งคุณธรรมความดีนั้น เป็นเพราะความละอายใจเป็นเครื่องกีดขวางมิให้คนเราประกอบบาปหรือกระทำการสิ่งใดที่ละเมิดศีลธรรมจรรยาในสังคม อันจะนำไปสู่การเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติยศ ความละอายใจทำให้เกิดความเกรงกลัวบาปและความยับยั้งชั่งใจมากขึ้น ดังนั้นผู้ที่มีความละอายใจย่อมจะทำความชั่วหรือประกอบบาปน้อยกว่าผู้ขาดไร้ซึ่งคุณธรรมข้อนี้ ดังใจความในภาษิตต่อไปนี้

Wo Scham ist, da ist auch Tugend. (W5; 91, S 50)

= ที่ใดมีความละอายใจ ที่นั้นย่อมมีคุณธรรมด้วย

Scham ist ein Sperr der Sünden. (W5; 90, S 29)

= ความละอายใจเป็นเครื่องกีดขวางบาป

Scham hindert schand. (W5; 89, S 16)

= ความละอายใจขัดขวางมิให้เกิดเรื่องเสื่อมเสียเกียรติยศ

Scham geht auf rechtem Stege und dem Laster aus dem Wege.
(W5; 89, S 12)

= ความละอายใจเดินบนสะพานไม้และคอยหลีกเลี่ยงความชั่วร้ายทั้งหลาย

ภาษิตบทสุดท้ายให้ภาพที่ชัดเจนของความละอายใจที่ประกอบตัวเดินอยู่บนสะพานไม้แคบ ๆ และคอยหลีกเลี่ยงความชั่วร้ายทั้งหลายบนเส้นทางนี้ ด้วยเหตุนี้ความละอายใจจึงเป็นคุณธรรมข้อสำคัญของการมีและการรักษาเกียรติยศ ผู้ขาดความละอายใจย่อมประกอบบาปหรือทำความชั่วได้อย่างง่ายดาย ภาษิตจึงสรุปว่าหากขาดไร้ซึ่งความละอายใจ เกียรติยศจะสูญสิ้น ดังความในภาษิต 2 บทต่อไปนี้

Wo scham ist, da ist auch ehr. (W5; 91, S 49)

= ที่ใดมีความละอายใจ ที่นั้นย่อมมีเกียรติยศ

Scham verloren, Ehr' verloren. (W5; 90, S 36)

= ไร้ความละอายใจ เกียรติยศนั้นไซ้ร้มนลายสิ้น

26. Vergeben, Verzeihen (การให้อภัย)

คำว่า “Vergeben” และ “Verzeihen” มีความหมายในภาษาไทยพ้องกันว่า การให้อภัย การยกโทษ (Götz, Haensch, and Wellmann 2002, 1063; 1091) คุณธรรมเรื่องการให้อภัยเป็นคำสอนสำคัญอีกประการหนึ่งในคริสต์ศาสนา ดังปรากฏในคำสอนของพระเยซูในพระธรรม *ลูกา* 6:37 หัวข้อ *คำสอนเรื่องการปฏิบัติต่อผู้อื่น* ความว่า “อย่าวินิจฉัยโทษเขา และท่านทั้งหลายจะไม่ได้ถูกวินิจฉัยโทษ อย่ากล่าวโทษเขาและท่านทั้งหลายจะไม่ถูกกล่าวโทษ จงยกโทษให้เขา และเขาจะยกโทษให้ท่าน” (Thailand Bible Society 2009, 226)²⁰

ภาษิตนำเสนอคุณธรรมเรื่องการให้อภัยที่คำศัพท์ 2 คำ คือ “vergeben” และ “verzeihen” ซึ่งปรากฏในภาษิตทั้งในรูปคำกริยาและคำนาม ในคำศัพท์ทั้งสองมีประเด็นเรื่องการให้อภัยที่พ้องกันอยู่ 2 เรื่อง คือ

- การให้อภัยผู้อื่นมาก ๆ แต่ไม่ควรให้อภัยตนเอง ดังใจความของภาษิตดังนี้

Andern vergib viel, dir selbst nichts. (W4; 1543, V 1)

= จงให้อภัยผู้อื่นมาก ๆ แต่อย่าให้อภัยตนเอง

Andern soll man viel, sich selber nichts verzeihen. (W4; 1623, V 1)

= เราควรให้อภัยคนอื่นมาก ๆ แต่ไม่ควรให้อภัยตนเอง

²⁰ คำสอนของพระเยซูในภาษาเยอรมัน “Und richtet nicht, so werdet ihr auch nicht gerichtet. Verdammt nicht, so werdet ihr nicht verdammt. Vergebt, so wird euch vergeben.” (Thailand Bible Society 2009, 226)

- การให้อภัยเป็นการแก้แค้นที่ดีที่สุด

Vergeben ist die beste Rache. (W4; 1544, V 12)

- = การให้อภัยเป็นการแก้แค้นที่ดีที่สุด

Verzeihen ist die beste Rache. (W4; 1624, V 8)

- = การให้อภัยเป็นการแก้แค้นที่ดีที่สุด

เมื่อคนเราเกิดความโกรธแค้นบุคคลหนึ่งบุคคลใดเพราะการกระทำอันเลวร้ายของบุคคลนี้ จนบังเกิดความรู้สึกหรือความต้องการที่จะแก้แค้น เพื่อลงโทษบุคคลนี้ให้สาสม แต่หากเรามีสติสามารถสะกดกลั่นความโกรธแค้นนี้จนถึงขั้นให้อภัยได้ คือ ไม่คิดโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง ฝ่ายตรงข้ามที่คาดหวังจะเห็นอาการโกรธแค้นของเรา ก็จะเป็นฝ่ายผิดหวัง เพราะเราตอบโต้ความรุนแรงของเขาด้วยความสงบและสันติ การให้อภัยของเราจะกลายเป็นวิธีการล้างแค้นที่ดีที่สุด และในเวลาเดียวกันการให้อภัยนี้จะกลายเป็นชัยชนะที่งดงามที่สุดเช่นเดียวกัน ดังความในภาษิตบทที่ว่า

Verzeihen ist der schönste Sieg. (W4; 1624, V 6)

- = การให้อภัยเป็นชัยชนะที่งดงามที่สุด

นอกจากนี้ภาษิตยังระบุไว้ว่า การให้อภัยเป็นคุณธรรม ขณะที่การแก้แค้นเป็นกิเลสความชั่วร้าย ดังความของภาษิตที่ว่า

Verzeihen ist eine tugend, rechnen ist ein laster. (W4; 1624, V 9)

- = การให้อภัยเป็นคุณธรรม การล้างแค้นเป็นความชั่วร้าย

การให้อภัยจึงเป็นคุณธรรมสำหรับผู้คนในสังคมที่พึงปฏิบัติต่อกัน แม้พระราชาก็ควรมีคุณธรรมข้อนี้เป็นหลักในการบริหารบ้านเมือง ดังความในภาษิตที่ว่า

Einem Fürsten steht nichts besser an, als Verzeihen und Schenken. (W1; 1285, Fürsten 65)

- = ไม่มีสิ่งใดเหมาะสำหรับราชันยิ่งไปกว่าการประทานอภัยและการประทานสิ่งของ

ด้วยเหตุนี้หากผู้คนในสังคมยึดหลักการให้อภัยต่อกัน สังคมนั้นจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

27. บทสรุป

ขอจบการนำเสนอคุณธรรมในภาชิตเยอรมันทั้ง 25 ข้อด้วยข้อสรุปสำคัญ 3 ประการดังนี้

1. ภาชิตเยอรมันยกย่องและเปรียบคุณธรรมเป็นมงกุฎแห่งชีวิต คือ เป็นสิ่งสำคัญสูงสุดในชีวิตมนุษย์ โดยภาชิตสาธยายคุณประโยชน์นานาประการของการมีคุณธรรมข้อต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมเป็นสิ่งประเสริฐยิ่งในชีวิตสำหรับผู้คนทั้งหลาย คุณธรรมจะนำพาเกียรติยศและชีวิตที่ผาสุกมาให้ ยิ่งไปกว่านี้คุณธรรมยังสร้างคุณค่าให้มนุษย์ไม่ว่าจะมาจากชนชั้นใดในสังคม หากมีคุณธรรมคนธรรมดาสามัญก็จะมีพัสตราภรณ์อันงดงามประดับกายาเช่นเดียวกับชนชั้นสูง คุณธรรมจึงมีค่ามากกว่าโลหะล้ำค่าเช่นทองคำเสียอีก

ในแง่นี้ภาชิตเยอรมันได้ทำหน้าที่ในการเป็นคำสอนศีลธรรมจรรยาแก่ผู้คนในสังคม ดังคำนิยามที่ว่า “ภาชิต คือ ถ้อยคำที่เป็นสัจธรรมและให้แนวปฏิบัติ” (Nawawan 2016, 360)

2. คุณธรรมส่วนใหญ่ที่นำเสนอเป็นคุณธรรมสำหรับบุคคลโดยทั่วไปในสังคม โดยมิได้เจาะจงว่าเป็นคุณธรรมเฉพาะของคนกลุ่มใด แต่มีคุณธรรมบางหัวข้อเป็นคุณธรรมเฉพาะเจาะจงสำหรับบุคคลบางกลุ่ม กล่าวคือ

◆ คุณธรรมเฉพาะสำหรับสตรี: คุณธรรมหัวข้อพรหมจรรย์ (Keuschheit) และการอยู่กับเหยาเฝ้ากับเรือน (Häuslichkeit)

◆ คุณธรรมเฉพาะสำหรับบุรุษ : ความกล้าหาญ (Mut/Tapferkeit)

◆ คุณธรรมสำหรับพระราชินีในระบอบราชาธิปไตย : ความยุติธรรม (Gerechtigkeit)

◆ คุณธรรมสำคัญสำหรับราษฎรในระบอบราชาธิปไตย : ความเคารพเชื่อฟังของราษฎร (Gehorsam) และความจงรักภักดี (Treue) ต่อเจ้าผู้ปกครอง

3. ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดคุณธรรมหัวข้อต่าง ๆ ในภาษิตเยอรมันมี 3 ปัจจัยกล่าวคือ

◆ คำสอนทางศาสนา หมายถึงคำสอนของศาสนาคริสต์ อันเป็นศาสนาหลักของชาวเยอรมัน ทั้งคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่ เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดคุณธรรมหัวข้อ ความเชื่อ (Glaube) ความเคารพยำเกรงพระเจ้า (Gottesfurcht) เป็นต้น

◆ ระบบสังคมของเยอรมนีในยุคก่อน กล่าวคือ ระบบสังคมแบบปิตาธิปไตย (patriarchalische Gesellschaft) ที่มีการแบ่งแยกบทบาทและหน้าที่ของบุรุษและสตรีออกจากกันอย่างเด็ดขาด จึงเกิดมีคุณธรรมที่เฉพาะเจาะจงสำหรับสตรี เช่น หัวข้อ การอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน (Häuslichkeit) และความบริสุทธิ์ (Keuschheit)

◆ ระบบการปกครองแบบราชาธิปไตย (Monarchie) ในยุคก่อนของเยอรมนี อันเป็นระบอบการปกครองตั้งแต่ยุคกลางถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในอาณาจักรที่มีพระราชินีเป็นเจ้าผู้ปกครอง (Herrscher) คุณธรรมประการสำคัญสำหรับราษฎรในอาณาจักรย่อมต้องเป็นความเคารพเชื่อฟัง (Gehorsam) และความจงรักภักดี (Treue) ต่อเจ้าผู้ปกครอง ในเวลาเดียวกันความยุติธรรมก็เป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับพระราชินี

28. ความสง่าย

ชาวไทยมีภาษิตที่เกี่ยวกับคุณธรรมมากมาย เช่น *ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น* หรือ *ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน* จึงเป็นเรื่องน่าสนใจและน่าศึกษาถึง ว่าคนไทยยึดถือความดีงามประการใดบ้างเป็นคุณธรรมสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานคติชนพื้นบ้านประเภทภาษิต ประเด็นที่น่าศึกษาวิเคราะห์ต่อไป คือ ศาสนาพุทธ อันเป็นศาสนาหลักของชาวไทย ระบบการปกครองและระบบสังคมของไทยมีอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติเรื่องคุณธรรมของชาวไทยหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความวิจัยเรื่องคุณธรรมในภาษิตเยอรมันนี้จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการศึกษาวิเคราะห์ภาษิตไทยหวัข้อคุณธรรม ตลอดจนการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างคุณธรรมในภาษิตเยอรมันกับคุณธรรมในภาษิตไทย อันจะเป็นหัวข้อการศึกษาวิจัยในวงวิชาการด้านคติชนวิทยาเปรียบเทียบที่น่าสนใจยิ่ง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- Chusri Mewongukote ชุศรี มีวงศ์อุโฆษ. 2009. Phra Racha Nai Phasit Yoeraman พระราชาในภาษิตเยอรมัน [Kings in the German Proverbs]. *Warasan Aksorasat Chulalongkorn Mahawittayalai* วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [Journal of Letters, Chulalongkorn University] 38(2): 103-148.

- Ferguson, George. เฟอร์กูสัน, จอร์จ. 2006. *Khrueangmai Lae Sanyalak Nai Khristasin* เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสตศิลป์ [Signs and symbols in the Christian Art]; Kulvadi Makaraphirom (Translator) กุลวดี มกรภิรมย์ (แปล) (4th ed.). Bangkok: Amarin.
- Kirati Bunjuea กิรติ บุญเจือ. 1991. *Chariyasat Samrap Phuroemrian* จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน [Ethics for Beginners] (6th ed.). Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Nawawan Panthumetha นววรรณ พันธเมธา. 2016. *Klang Kham* คลังคำ [Treasury of Words] (8th ed.). Bangkok: Amarin.
- Thailand Bible Society สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 2009. *Phra Khrittatham Khamphi Phak Phanthasanya Mai Thai- Yoeraman* พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาใหม่ ไทย-เยอรมัน. [The New Testament, German-Thai Version] (2nd ed.). Bangkok: Thailand Bible Society.
- Thailand Bible Society สมาคมพระคริสตธรรมไทย. 2011. *Pluk Anakhot: Phrachristathum Khamphree Chabap Mattrathan* ปลูกอนาคต: พระคริสตธรรมคัมภีร์ ฉบับมาตรฐาน. [Planting the Future: The Holy Bible, Thai Standard Version.]. Bangkok: Thailand Bible Society.
- The Royal Institute ราชบัณฑิตยสถาน. 2003. *Photchananukrom Ratchabandittayasathan Por Sor Song Phan Ha Roy Si Sip Song* พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 [Royal Institute Dictionary, 2546 B.E.]. Bangkok: Nanmeebook Publication.

Thianchai lamworamet เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ. 1987. *Photchananukrom Angkrit-Thai Chabap Mai* พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ฉบับใหม่ [A new English-Thai Dictionary] (2nd ed.). Bangkok: Ruamsan.

ภาษาเยอรมัน

Arnold, Klaus. 2008. Lebensalter: Mittelalter. In *Europäische Mentalitätsgeschichte: Hauptthemen in Einzeldarstellungen* (2. Aufl.), Hg. Peter Dinzelbacher, 248-255. Stuttgart: Kröner.

Dinzelbacher, Peter. 2008. Sterben/Tod: Mittelalter. In *Europäische Mentalitätsgeschichte: Hauptthemen in Einzeldarstellungen* (2. Aufl.), Hg. Peter Dinzelbacher, 279-297. Stuttgart: Kröner.

Drosdowski, Günther (Hg.). 1983. *Duden Deutsches Universalwörterbuch* (3. Aufl.). Mannheim: Bibliographisches Institut.

Dülmen, Richard van. 2005. *Kultur und Alltag in der Frühen Neuzeit. Bd. 1: Das Haus und seine Menschen* (3. Aufl.). München: Beck.

Ewald, Johann Ludwig. 1976. Die Kunst, ein gutes Mädchen, eine gute Gattin, Mutter und Hausfrau zu werden. In *Kinderschaukel I. Ein Lesebuch zur Geschichte der Kindheit in Deutschland 1745-1860*, Hrsg. Marie-Luise Könniker, 86-92.. Darmstadt; Neuwied: Luchterhand.

Goetz, Hans-Werner. 2002. *Leben im Mittelalter: Vom 7. bis zum 13.*

Jahrhundert (7. Aufl.). München: C.H. Beck.

Götz, D., Haensch, G., & Wellmann, H. (Hrsg.). 2002. *Langenscheidts*

Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache (5. Aufl.). München:

Langenscheidt.

Hehlmann, Wilhelm. 1967. *Wörterbuch der Pädagogik* (8. Aufl.) Stuttgart:

Kröner.

Kwiatkowski, Gerhard (Hg). 1985. *Schülerduden: Die Philosophie.*

Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Bibliographisches Institut.

Langenscheidts Grosswörterbuch Der Englischen und Deutschen Sprache:

“Der Kleine-Muret-Sanders” Deutsch-Englisch (4. Aufl.). 1988. Berlin;

München: Langenscheidt.

Löher, Raimund von. 2013. *Ritterliche Tugenden*. Flörsbachtal: Klecks

Verlag.

Meyers Lexikonredaktion (ed.). 1995. *Meyers Großes Taschen-Lexikon* (24

Bde.) (5. Aufl.). Mannheim: B.I. Taschenbuchverlag.

Röhrich, Lutz. 2003. *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten* (3 Bde.) (6.

Auf.). Freiburg: Herder.

Seel, Martin. 2015. *111 Tugenden 111 Laster: Eine philosophische Revue.*

Frankfurt am Main: Fischer.

Vocelka, Karl. 2008. Ängste und Hoffnungen: Neuzeit. In *Europäische Mentalitätsgeschichte: Hauptthemen in Einzeldarstellungen* (2. Aufl.), Hg. Peter Dinzelbacher, 337-345. Stuttgart: Kröner.

Wahrig, Gerhard & Wahrig-Burfeind, Renate. 1997. *Wörterbuch der deutschen Sprache*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag

Wander, Karl Friedrich Wilhelm. (Hg.). 1987. *Deutsches Sprichwörter-Lexikon*. Ein Hausschatz für das deutsche Volk. 5 Bde.

Unveränderter fotomechanischer Nachdruck der Ausgabe. Leipzig (1867-1880), Augsburg: Weltbild Verlag.